

Regeringens proposition

1997/98:181

Ökade möjligheter att ingripa mot vissa mc-klubbar, Prop.
m.m. 1997/98:181

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 4 juni 1998

Göran Persson

Laila Freivalds
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Mot bakgrund av den oroande utvecklingen av brottslighet som kan relateras till vissa internationellt förgrenade mc-klubbar föreslås i propositionen åtgärder som syftar till att öka myndigheternas möjligheter att ingripa mot bl.a. dessa klubbar.

Det föreslås att regeln om husrannsakan i s.k. tillhåll enligt 28 kap. 3 § rättegångsbalken skall upphävas och att en ny regel om husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt för ett brott skall införas. Den nya regeln skall enligt förslaget gälla i fråga om lokaler som inte huvudsakligen utgör bostad och som mer än tillfälligt används gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet. Den skall endast vara tillämplig om det för det brott som utreds är föreskrivet fängelse ett år eller mer. En förutsättning för en husrannsakan enligt den nya bestämmelsen är att det finns särskild anledning att anta att ändamålet med den kommer att uppfyllas.

Personer med anknytning till de aktuella mc-klubbarna och till andra grupper som sysslar med avancerad brottslighet utnyttjar ibland ett undantag, som avser tillfällig och begränsad inkassoverksamhet, från det allmänna tillståndskravet för inkassoverksamhet i inkassolagen (1974:182). I propositionen föreslås att undantaget tas bort. För att balansera det skärpta tillståndskravet föreslås en lättning i den offentliga kontrollen när det gäller indrivning som enskilda personer bedriver för närståendes räkning. Sådan indrivningsverksamhet föreslås omfattas av lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

Vidare föreslås en ändring i rättegångsbalkens regler om granskning av uppteckningar av förhørsutsagor. Ändringen syftar till att förenkla hanteringen av uppteckningar av komplicerade förhör under förundersökningen. Prop. 1997/98:181

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	5
2	Lagtext.....	6
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling	8
2.3	Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)	9
3	Ärendet och dess beredning	11
4	Bakgrund	12
5	Husrannsakan	16
5.1	Nuvarande reglering av husrannsakan.....	16
5.1.1	Regeringsformen.....	16
5.1.2	Konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	17
5.1.3	Rättegångsbalkens regler om husrannsakan ...	17
5.2	Reformbehovet.....	20
5.3	En ny bestämmelse om husrannsakan.....	24
6	Skärpta krav på inkassoverksamhet	28
6.1	Inkassolagen.....	28
6.2	Reformbehovet.....	33
6.3	Tillståndsplikten utvidgas	36
6.4	Undantag för indrivning av närståendes fordringar	38
6.5	Undantaget för särskilda kategorier utvidgas inte	39
6.6	Behovet av följdändringar	40
6.7	Redaktionella ändringar	43
7	Granskning av uppteckning av förhørsutsaga	44
8	Kostnader	45
9	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	45
10	Författningskommentar	46
10.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	46
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.....	48
10.3	Förslaget till lag om ändring i inkassolagen (1974:182) ..	49
Bilaga 1	Lagförslagen i promemorian Husrannsakan hos vissa mc-klubbar m.m.....	50
Bilaga 2	Förteckning över instanser som avgett remissyttranden över promemorian Husrannsakan hos vissa mc-klubbar m.m.....	53
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser som avgett yttranden över betänkandet Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47).....	54
Bilaga 4	Lagförslagen i departementspromemorian (Ds 1997:63) Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet.....	55

Bilaga 5	Förteckning över instanser som avgett remissyttrande över departementspromemorian (Ds 1997:63) Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet	57	Prop. 1997/98:181
Bilaga 6	Lagrådsremissens lagförslag	58	
Bilaga 7	Lagrådets yttrande	63	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 juni 1998.....	64	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling och
3. lag om ändring i inkassolagen (1974:182).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 21§ och 28 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

21 §¹

Vid förundersökningen skall protokoll föras över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen.

Sedan utsaga av misstänkt eller annan upptecknats, skall, innan förhöret avslutas, utsagan uppläsas eller tillfälle på annat sätt lämnas att granska uppteckningen samt den hörde tillfrågas, om han har något att erinra mot innehållet. Erinran, som ej föranleder ändring, skall antecknas. Därefter må uppteckningen ej ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål må i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen.

Så snart åtal beslutats, har den misstänkte eller hans försvarare rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Har offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, skall en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen.

Sedan en utsaga av en misstänkt eller någon annan har upptecknats skall utsagan läsas upp eller tillfälle på annat sätt ges den som har hörts att granska uppteckningen. Han skall också tillfrågas om han har något att invända mot innehållet. Uppteckning och granskning skall ske innan förhöret avslutas eller, om förhöret är särskilt omfattande eller behandlar komplicerade sakförhållanden, så snart som möjligt därefter. En invändning som inte medför någon ändring skall antecknas. Efter granskningen får uppteckningen inte ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål får i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen.

¹ Senaste lydelse 1981:1294.

28 kap.**3 §**

I lägenhet, som är tillgänglig för allmänheten eller plägar utgöra tillhåll för lösdrivare eller förbrytare eller där sådant gods, som eftersökes, plägar uppköpas eller mottagas som pant, må för ändamål, som sägs i 1 eller 2 §, husrannsakan ske jämväl i annat fall än där avses.

I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske också i annat fall än som avses där.

I en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske, om det förekommer anledning att brott har förövats för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och det finns särskild anledning att anta att ändamålet med rannsakingen kommer att uppfyllas. Detta gäller dock inte lokal som huvudsakligen utgör bostad.

Bestämmelsen i andra stycket gäller också utrymmen och fordon som finns i omedelbar anslutning till lokalen och brukas av dem som använder lokalen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §¹

För eftersökande av egendom, som kan antagas vara enligt denna lag förverkad, må polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen utan förordnande företaga husrannsakan i lägenhet, som avses i 28 kap. 3 § rättegångsbalken, samt i magasin, upplagsbodar och uthus. I övrigt äge tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen i fråga om brott, som avses i denna lag, samma rätt att utan förordnande företaga husrannsakan som enligt nämnda balk tillkommer polisman.

För att söka efter egendom som kan antas vara förverkad enligt denna lag får polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid Kustbevakningen utan förordnande företa husrannsakan i sådan lokal, som avses i 28 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken, samt i magasin, upplagsbodar och uthus. I övrigt har tulltjänsteman och tjänsteman vid Kustbevakningen i fråga om brott, som avses i denna lag, samma rätt att utan förordnande företa husrannsakan som enligt nämnda balk tillkommer polisman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1988:431.

2.3 Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 13 och 17 §§ inkassolagen (1974:182) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller indrivning av egen eller annans fordran genom krav eller annan inkassoåtgärd (inkassoverksamhet). Med inkassoåtgärd förstås åtgärd som innebär annan påtryckning på gäldenären än angivande av tid för betalning eller uppgift om att fordringen, om den inte betalas, kommer att överlämnas till någon annan för inkasso.

Beträffande enskilda personers eller dödsboms indrivning av egna fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

Beträffande enskilda personers *indrivning av egna eller närståendes fordringar* och dödsboms indrivning av egna fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning. *Som närstående till en indrivare anses den som är gift med indrivaren eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till indrivaren eller är besvägrad med honom eller henne i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon samt den som på annat sätt står indrivaren personligen särskilt nära.*

Lagen gäller ej exekutiva myndigheters verksamhet.

2 §²

Inkassoverksamhet, som avser indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av Datainspektionen.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

Tillstånd behövs *ej* för inkassoverksamhet *som är av* Tillstånd behövs *inte* för inkassoverksamhet som bedrivs av

¹ Senaste lydelse 1981:738

² Senaste lydelse 1988:1396

tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar eller som bedrivs av Sveriges Investeringsbank AB, företag under bankinspektionens tillsyn eller advokat.

företag under *Finansinspektionens* tillsyn eller *av advokater.* Prop. 1997/98:181

13 §³

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. Inspektionens tillsyn omfattar dock *ej* verksamhet som bedrivs av *Sveriges Investeringsbank AB*, företag under *bankinspektionens* tillsyn eller *advokat*.

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. Inspektionens tillsyn omfattar dock *inte* verksamhet som bedrivs av företag under *Finansinspektionens* tillsyn eller *av advokater*.

Tillsynen skall utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

17 §⁴

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. *bedriver inkassoverksamhet* utan föreskrivet tillstånd,

1. utan föreskrivet tillstånd *vidtar en åtgärd som utgör inkassoverksamhet enligt denna lag,*

2. bryter mot föreskrift enligt 3 § andra stycket eller 15 § första stycket att anmäla ändring av visst förhållande,

3. bryter mot 10 a § första stycket eller andra stycket första meningen eller mot föreskrift som har meddelats enligt 10 a § andra stycket andra meningen, eller

4. lämnar osann uppgift i sådana fall som avses i 14 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

³ Senaste lydelse 1988:1396

⁴ Senaste lydelse 1985:356

3 Ärendet och dess beredning

I en promemoria som utarbetats inom Justitiedepartementet – Husrannsakan hos vissa mc-klubbar m.m. – föreslås vissa ändringar i reglerna om husrannsakan för att möjliggöra husrannsakan i vissa mc-klubbars lokaler under mindre stränga förutsättningar än i dag. I promemorian behandlas också en framställning från Riksåklagaren om ändring i rättegångsbalken avseende när den som har hörts under en förundersökning skall granska uppteckningen av förhöret. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*.

Promemoria har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju97/6948).

I promemorian behandlas också Polisrättsutredningens förslag i betänkandet Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47) om att upphäva bestämmelsen i 28 kap. 3 § rättegångsbalken om husrannsakan i s.k. tillhåll. Utredningens övriga förslag bereds vidare inom Justitiedepartementet med sikte på en proposition under år 1998.

Polisrättsutredningens betänkande har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju95/1962).

I en skrivelse till regeringen den 4 juni 1996 gjorde Datainspektionen en framställan om ändring i inkassolagen (1974:182) och föreslog att undantaget från tillståndsplikten avskaffas när det gäller tillfällig och begränsad inkassoverksamhet.

Den 16 maj 1997 arrangerades ett diskussionsmöte på Justitiedepartementet. Berörda myndigheter och intresseorganisationer bereddes då tillfälle att framföra sina synpunkter på Datainspektionens förslag. Därefter utarbetades en departementspromemoria med förslag till ändringar i inkassolagen (Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet, Ds 1997:63). Det förslag till lagändring som lades fram i promemorian återfinns i *bilaga 4*. Promemorian har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju97/3541). En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*.

Regeringen tar i detta ärende upp dessa förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 14 maj 1998 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 6*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7*. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till de förslag som Lagrådet yttrat sig över.

Den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten

Regeringen ser allvarligt på den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten och kampen emot den utgör ett prioriterat mål. Det handlar om insatser av olika slag. Samhällets resurser inom olika områden måste samordnas. Polisens arbetsmetoder måste ses över och effektiviseras. Det internationella samarbetet är av mycket stor betydelse. Lagstiftningen måste ses över och anpassas efter nya förhållanden.

I sin mest avancerade form kan den organiserade brottsligheten utgöra ett hot mot den demokratiska ordningen. Den organiserade brottsligheten har inte något särskilt starkt fäste i Sverige, vilket kan tillskrivas flera olika faktorer. Några av de s.k. kriminella mc-klubbarna som etablerat sig i Sverige uppfyller dock ett flertal kriterier på i reell mening organiserad brottslighet. Vid sidan av sådana organisationer kan som exempel på organiserad brottslighet också nämnas ligor som genomför serier av bankrån eller andra grova förmögenhetsbrott.

I media och i den offentliga debatten har särskilt uppmärksammats konflikten mellan de internationellt förgrenade sammanslutningarna Hells Angels och Bandidos, som under 1990-talet etablerat sig i Sverige. Denna konflikt har i de nordiska länderna tagit sig våldsammare uttryck än vad som varit vanligt i andra delar av världen på senare tid. Sedan år 1994 har i Skandinavien ett flertal våldsdåd med dödlig utgång förövats. Typiskt för dessa klubbar är att organisationsstrukturerna är hierarkiska och att rekrytering och interna disciplinsystem tjänar till att skapa absolut lojalitet och försvåra insyn. De mera uppenbara brottsliga yttringarna av klubbarnas verksamhet är grovt våld. Detta våld, som primärt riktar sig mot rivaliserande organisationer, är ibland av närmast militär karaktär. Vid flera tillfällen har man beskjutit varandras lokaler med pansarskott och även regelrätta eldstrider, mord och mordförsök har förekommit. Sådana brott har dessutom ibland begåtts på platser som medfört faror för utomstående. Bland dödsoffren finns också människor som, utan att ha något med dessa organisationer att göra, har passerat förbi en klubblokal som sprängts. Det finns också tydliga tecken på att organisationerna ägnar sig åt beskyddar- och indrivningsverksamhet. När det gäller personer som ägnar sig åt indrivningsverksamhet finns det enligt åklagare och polis ett nära samband mellan dessa och med organiserad brottslighet antingen i mc-klubbar eller i grupper som sysslar med avancerad förmögenhetsbrottslighet. Mycket talar för att det i samband med dessa mc-klubbar också förekommer mer eller mindre omfattande narkotikabrottslighet och ekonomisk brottslighet.

I regeringens skrivelse Åtgärder mot organiserad och gränsöverskridande brottslighet (skr. 1996/97:171) redovisar regeringen samlat bl.a. de åtgärder som regeringen vidtagit i kampen mot den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten.

I skrivelsen redovisas en rad olika åtgärder som vidtagits eller planerats. Bland de lagstiftningsåtgärder som har betydelse i kampen mot den organiserade brottsligheten kan nämnas bl.a. följande.

Straffet för övergrepp i rättssak skärptes den 1 juli 1997 (prop. 1996/97:135). Medborgarnas lojalitet med rättsordningen utgör en väsentlig beståndsdel i ett demokratiskt samhälle. Den svenska rättsordningen bygger på att vittnen och målsäganden fritt och sanningsfullt kan lämna sina berättelser inför domstolarna. Bakgrunden till lagändringen är att klimatet i och omkring rättegångar har hårdnat. Vid utredning och lagföring av brottslighet med anknytning till kriminella mc-klubbar har systematiska och organiserade övergrepp i rättssak förekommit. Även i samband med grov narkotikabrottslighet finns det tecken på att sådana hot har ökat. I detta sammanhang kan också nämnas de ändringar som nyligen genomförts i lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter (SFS 1997:988), som gjort det lättare att få ett medgivande till att använda fingerade personuppgifter.

Polislagen (1984:387) har nyligen ändrats. Det huvudsakliga syftet med ändringarna är att öka polisens möjligheter att ingripa i förebyggande syfte vid störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten. De innebär också att polisen i brottsförebyggande och brottsbeivrande syfte skall få inhämta uppgifter från transportföretag om passagerare, last och fordon. Sådana uppgifter bör kunna komma till användning i polisens brottsbekämpning, t.ex. för att kartlägga narkotikans vägar eller beskriva strukturen av en viss organiserad brottslighet.

Polisens verksamhet för att förebygga, uppdaga och beivra brott kan bedrivas inom ramen för en förundersökning enligt rättegångsbalken, men kan också vara en uppgift som faller utanför detta förfarande, t.ex. underrättelseverksamhet. I korthet kan sägas att polisunderrättelseverksamhet innebär att polisen samlar in och bearbetar uppgifter om personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet men utan att misstanke finns om något konkret brott. Sådan verksamhet kan bedrivas bl.a. för att identifiera och karaktärsbestämma sådana hot mot samhället som det är polisens uppgift att förebygga eller för att ge polisen det underlag som behövs för att brott skall kunna förhindras. Underrättelseverksamhet kan också vara inriktad på att få fram underlag som kan leda till beslut om att inleda en förundersökning. I prop. 1997/98:97 Polisens register, som riksdagen nyligen antagit, har regeringen föreslagit bl.a. en ny polisdatalag som kommer att möjliggöra för polisen att, när det finns misstankar om allvarlig brottslig verksamhet, föra datoriserade kriminalunderrättelseregister. Detta kommer att avsevärt förbättra polisens möjligheter att på ett rationellt sätt bearbeta sådant material som inhämtats vid underrättelseverksamhet. Liknande regler beträffande Tullverkets underrättelseverksamhet har nyligen trätt i kraft (se prop. 1997/98:11, bet:1997/98:SkU8, rskr. 1997/98:74 och SFS 1997:1058–1064).

Vidare har regeringen föreslagit att förutsättningarna för den öppna kameraövervakningen skall ändras i syfte bl.a. att förhindra och motverka

Utredningar m.m.

Som påpekas i den tidigare nämnda skrivelsen pågår ett flertal utredningar och översyner av lagstiftningen i syfte att vässa instrumenten i kampen mot den organiserade brottsligheten. Den organiserade brottsligheten utgör ett viktigt skäl till att regeringen tillsatte en utredning med uppgift att bl.a. analysera behovet av s.k. hemlig teknisk avlyssning – buggning – och, om arbetet ger anledning till det, lämna förslag till lagstiftning som gör detta möjligt. Utredningens betänkande, Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46), har nyligen överlämnats till regeringen. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Även Brottsofferutredningen har i sitt betänkande BROTTSOFFER Vad har gjorts? Vad bör göras? (SOU 1998:40) behandlat frågor som har betydelse för kampen mot den organiserade brottsligheten, bl.a. frågor om skydd för vittnen m.fl. Andra utredningar som kommer att ha betydelse i det nu aktuella sammanhanget är Förverkandeutredningen (JU 1997:02) och den utredning som regeringen avser att tillsätta för att bl.a. utreda frågan om kriminalisering av deltagande i organisationer som sysslar med brottslig verksamhet.

Också internt inom Regeringskansliet görs översyner av regelsystemet. I fråga om lagstiftningsåtgärder nämns i skrivelsen bl.a. de översyner av reglerna om husrannsakan och av inkassolagen som redovisats i avsnitt 3. Här kan också nämnas att frågan om en översyn av regleringen av polisens möjligheter att under vissa omständigheter besluta om tillträdesförbud till lokaler kan bli aktuell.

Ett arbete med att se över den hyres- och expropriationsrättsliga lagstiftningen har nyligen påbörjats. Det tar sikte på s.k. farliga hyresgäster och syftar bl.a. till att undersöka förutsättningarna för att införa regler om att en hyresgäst skall kunna skiljas från sin lägenhet om det med hänsyn till hyresgästens förhållanden finns risk för brottsliga angrepp mot fastigheten – t.ex. att den beskjuts med vapen – som utsätter övriga boende för fara. Det kan i samband därmed också finnas skäl att undersöka hur plan- och bygglagstiftningen kan tillämpas i dessa sammanhang.

Det internationella samarbetet

Nordiska Ämbetsmannakommittén för Lagstiftningsfrågor gav hösten 1996 i uppdrag åt en nordisk arbetsgrupp bestående av tjänstemän från justitieministerierna i Sverige, Norge, Finland och Danmark att överväga behovet av nordiskt samarbete när det gäller bekämpningen av kriminella mc-klubbar och annan grov brottslighet. Gruppen har kartlagt de nordiska ländernas lagstiftning och olika projekt som bedömts ha central betydelse för att bekämpa dessa företeelser. Det gäller bl.a. förverkande, deltagande i kriminella organisationer, buggning, hemlig teleavlyssning, kriminalunderrättelseregister, husrannsakan, vapenlagstiftningen och

åtgärder för att skydda vittnen. Inriktningen på lagstiftningsarbetet är relativt lika i de olika länderna och en betydande värdegemenskap föreligger såväl i stort som beträffande enskildheter mellan de nordiska länderna. Efter denna kartläggningsfas kommer samarbetet att fortsätta, bl.a. med syfte att överväga behovet av ett mer konkret samarbete inom ramen för enskilda lagstiftningsprojekt.

I syfte att bekämpa sådan kriminalitet som är förknippad med vissa kriminella mc-klubbar sker ett nära operativt samarbete mellan de nordiska länderna. Kriminalunderrättelseverksamheten har byggts ut och information utväxlas dagligen. Polismän som arbetar med dessa frågor i de olika nordiska länderna träffas regelbundet. Vid större mc-evenemang finns polismän från övriga nordiska länder på plats som observatörer. Dessutom hålls återkommande seminarier i olika frågor. I detta sammanhang kan också nämnas att de nordiska justitieministrarna vid sitt möte i Bodø, Norge, den 26 juni 1997 antog en handlingsplan för bekämpande av mc-kriminaliteten. I handlingsplanen framhålls bl.a. vikten av att polisen har tillgång till effektiva utredningsmetoder och modern teknik. Ett arbete med inriktning mot den organiserade brottsligheten drivs också gemensamt av Östersjöländerna.

Inom den Europeiska unionen sker samarbetet om gränsöverskridande brottslighet i det som kallas den tredje pelaren. Arbetet med att bekämpa den internationella organiserade brottsligheten har intensifierats under de senaste åren, bl.a. som ett resultat av den i april 1997 av rådet antagna handlingsplanen för unionens åtgärder mot den organiserade brottsligheten, som innehåller 15 politiska riktlinjer och en detaljerad handlingsplan med 30 rekommendationer. Åtgärderna spänner över ett vitt fält. Det handlar delvis om att vidta åtgärder för att straffbelägga vissa förfaranden. Handlingsplanen betonar också vikten av att det i varje medlemsstat finns en effektiv och väl utvecklad lagstiftning mot penningtvätt och när det gäller att förverka vinning av brott. Riktlinjerna och rekommendationerna lägger också stor vikt vid hur det rättsliga och polisiära samarbetet är organiserat. Europols roll som ett verktyg mot organiserad brottslighet betonas särskilt. En huvuduppgift för rådet är att se till att de internationella konventioner och överenskommelser som redan finns på detta område tillträds av alla medlemsländer och att de genomförs på ett effektivt sätt.

Europolkonventionen som upprättar den europeiska polisbyrån Europol kommer att träda i kraft under hösten 1998. Europol är ett organ för utbyte av information och underrättelser för polisen och motsvarande myndigheter i EU:s medlemsstater när det gäller grov, internationell organiserad brottslighet, främst vad gäller narkotikahandel och annan gränsöverskridande grovre brottslighet som människosmuggling, människohandel, handel med stulna fordon eller nukleärt och radioaktivt material. Europol, och dess föregångare Europols narkotikaenhet (ENE), är ett viktigt och effektivt vapen mot organiserad brottslighet inom EU. Även Schengensamarbetet innehåller delar som är viktiga i kampen mot organiserad brottslighet.

Också inom Europarådet och FN har under senare år kampen mot den organiserade brottsligheten föranlett omfattande arbete. Bl.a. pågår inom

Nationellt polisiärt arbete

Den svenska polisen bedriver på nationell, regional och lokal nivå ett omfattande och intensivt arbete för att motverka att den mc-relaterade brottsligheten får fäste i vårt land. Målsättningen är att förhindra eller åtminstone försvåra för nya kriminella mc-klubbar att etablera sig här och att genom intensivövervakning av redan befintliga mc-klubbar få dessa att upphöra med sin kriminella verksamhet.

Genom kriminalunderrättelsetjänstens kartläggning och analys av de kriminella mc-klubbarna får polisen en god bild av klubbarnas organisation och verksamhet. Informationen och analysen ligger till grund för övergripande handlingsplaner och mer detaljerade åtgärdsprogram, som bl.a. innehåller riktlinjer för hur de operativa insatserna skall utföras.

Den mc-relaterade brottsligheten skall angripas på bred front. Det kräver stora resurser. Polisen har för 1998 tilldelats ytterligare 30 miljoner kronor just för att kunna slå hårdare mot mc-klubbarnas grundstrukturer. Rikspolisstyrelsen ansvarar för att dessa medel fördelas så att maximal effektivitet uppnås i polisens arbete.

Kommittén för brottsförebyggande arbete m.m.

Regeringen beslutade den 10 juni 1996 att tillkalla en kommitté för att genomföra det nationella brottsförebyggande programmet. Kommittén arbetar bl.a. med att stödja Helsingborgs kommun i dess arbete med att utforma en lokal brottsförebyggande handlingsplan i kampen mot mc-klubbarnas brottslighet. På grundval av erfarenheterna av detta arbete kommer kommittén att utarbeta en modell för lokala brottsförebyggande handlingsplaner mot organiserad brottslighet.

5 Husrannsakan

5.1 Nuvarande reglering av husrannsakan

5.1.1 Regeringsformen

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl.a. husrannsakan och liknande intrång. Enligt 2 kap. 22 § andra stycket 3 regeringsformen likställs utlänning här i riket i detta avseende med svensk medborgare, om annat inte följer av särskild föreskrift i lag. Det skydd som nu angetts får begränsas genom lag. Begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, den får inte sträcka sig längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen (2 kap. 12 § regeringsformen). Med husrannsakan avses i regerings-

formen varje av myndighet företagen undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe oavsett syftet med undersökningen (prop. 1973:90 s. 246). Det omfattar även liknande intrång, varmed avses t.ex. att polisen ingriper för att avstyra ett lägenhetsbråk (prop. 1975/76:209 s. 147). Skyddet är inte begränsat till enbart bostäder. De begränsningar av skyddet som är aktuella i detta sammanhang är reglerna om husrannsakan i 28 kap. rättegångsbalken.

5.1.2 Konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Enligt artikel 8:1 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen), som sedan den 1 januari 1995 gäller som svensk lag, har envar rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Inskränkningar i dessa rättigheter får endast göras genom lag och är begränsade till vad som i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till landets yttre säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande, förebyggande av oordning och brott, hälsovården, skyddande av sedligheten eller av andra personers fri- och rättigheter. Av främsta intresse i detta sammanhang är skyddet för hemmet. Här åsyftas framför allt det hus eller den lägenhet där en person faktiskt bor.

5.1.3 Rättegångsbalkens regler om husrannsakan

En husrannsakan är antingen *reell* (28 kap. 1 och 3 § rättegångsbalken) eller *personell* (2, 2 a och 3 §). En reell husrannsakan har till syfte att söka efter föremål som är underkastat beslag eller att i övrigt utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredning av brottet. En personell husrannsakan kan ha till syfte att söka efter dels den som skall gripas, anhållas eller häktas, dels den som skall hämtas till förhör eller inställas till rätten, dels den som skall underkastas kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Under vissa förhållanden får personell husrannsakan också ske för att delge en tilltalad i brottmål stämning eller kallelse till förhandling.

För all tvångsmedelsanvändning anses gälla tre allmänna principer. De tre principerna, som anknyter till innehållet i 2 kap. 12 § regeringsformen, är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel skall vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. I 28 kap 3 a § rättegångsbalken är föreskrivet att en husrannsakan endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse. Härigenom har proportionalitetsprincipen lagfästs. Den innebär att en tvångsåtgärd i

Hos vem får husrannsakan ske?

En reell husrannsakan får, om det finns anledning att anta att brott på vilket fängelse kan följa har förö vats, enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken genomföras i hus, rum eller slutet förvaringsställe. Med hus avses (se Processlagberedningen i SOU 1938:44 s. 328) inte bara bostadshus utan även andra byggnader, såsom ekonomi- och uthusbyggnader, fabriker och magasin, och med rum även kontors- och lagerlokaler, hytter och rum på fartyg. Som slutet förvaringsställe betraktas bl.a. stängd bil samt kassafack i bank.

För att reell husrannsakan skall få ske hos annan än den som är skäligen misstänkt för brottet krävs att brottet har förö vats hos honom, att den misstänkte gripits där eller att ”eljest synnerlig anledning förekommer, att genom rannsakingen föremål, som är underkastat beslag, skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas” (1 § andra stycket), det s.k. *indikationskravet*. Detta krav behandlas närmare nedan. En husrannsakan enligt detta stadgande kan också göras hos den som är misstänkt på en lägre grad av misstanke än skäligen misstänkt.

En personell husrannsakan får enligt huvudregeln i 28 kap. 2 § rättegångsbalken göras hos den som skall utsättas för den åtgärd som husrannsakingen har till syfte att möjliggöra. För att en personell husrannsakan skall få ske hos *annan* än den som söks, uppställs indikationskravet att det finns synnerlig anledning att den sökte uppehåller sig där (2 §).

En personell husrannsakan får enligt 28 kap. 2 a § rättegångsbalken också göras i syfte att söka efter den som skall gripas, anhållas eller häktas för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse fyra år, eller försök till sådant brott. En sådan husrannsakan får utföras i transportmedel på viss plats, om det finns *särskild anledning* att anta att den sökte kan komma att passera platsen.

”Tillhållsparagrafen” – 28 kap. 3 § rättegångsbalken

I 28 kap. 3 § rättegångsbalken regleras husrannsakan i dels (första ledet) lägenheter som är tillgängliga för allmänheten, dels (andra ledet) lägenheter som ”plägar utgöra tillhåll för lösdrivare eller förbrytare eller där sådant gods, som eftersökes, plägar uppköpas eller mottagas som pant”. I sådana utrymmen får personell och reell husrannsakan ske även i annat fall än som föreskrivs 28 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken. Detta innebär att det inte finns något krav på att det brott som man antar har begåtts är av viss svårhetsgrad. Husrannsakan får alltså i sådana fall som här avses ske även vid bötesbrott. Inte heller krävs att någon är skäligen misstänkt för brottet eller att synnerlig anledning förekommer att ingripandet skall leda till det avsedda resultatet. Med lägenheter som är tillgängliga för allmänheten avses t.ex. butiker, restauranger, kaféer,

teater- och biograf-lokaler (SOU 1938:44 s. 329). I det andra ledet regleras rätten till husrannsakan i vad som brukar kallas tillhåll.

Bakgrunden till regleringen av förutsättningarna för husrannsakan i tillhåll behandlas av Processkommissionen i SOU 1926:32 s. 119. Kommissionen ansåg att förutsättningarna för att få företa husrannsakan i sådana lokaler skulle vara mindre stränga än i övrigt. Kommissionen uttalade bl.a. att en undersökning av ett tillhåll mycket ofta ledde till att brott klarades upp eller att förlorad egendom återfanns. Vidare ansågs en husrannsakan i en sådan lokal inte innebära något synnerligen kännbart ingrepp i någons intresse.

Indikationskravet enligt 28 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken

För att en husrannsakan skall få genomföras hos annan än den som är skäligen misstänkt för brottet eller skall frihetsberövas m.m. krävs som nämnts att synnerlig anledning¹ förekommer att åtgärden skall medföra det avsedda resultatet. Innebörden av begreppet antyds genom de exempel som anges i bestämmelsen, nämligen att brottet begåtts hos den som husrannsakan skall företas hos eller att den misstänkte gripits där. Det har annars främst utmejslats i vissa JO-beslut.

I JO 1965 s. 159 hade en person per telefon anmält ett par makar för stölder av postförsändelser. Makarna skulle från mannens bil (han var postiljon) ha burit upp postförsändelser till sin lägenhet. Anmälaren hade uppgett ett namn och en bostadsadress men var inte själv identifierad. Polisen gjorde en husrannsakan i lägenheten vilket JO kritiserade. JO ansåg det klart att misstanken mot makarna inte hade nått styrkan skäligen misstänkt. Likaså ansåg JO att det utan vidare var uppenbart att synnerlig anledning att utredning om brottet skulle vinnas genom husrannsakingen inte fanns.

I JO 1985/86 s. 123 hade en person anonymt anmält till polisen att en efterlyst kvinna och hennes dotter vistades hos en advokat. Kvinnan var häktad i sin utevaro och dottern var efterlyst för omhändertagande enligt 21 kap. 9 § föräldrabalken. Polisen gjorde husrannsakan hos advokaten med stöd av 28 kap. 2 § rättegångsbalken. Förfarandet kritiserades av JO. Oavsett att uppgiftslämnaren kände till personernas identitet och att de var eftersökta av polisen ansåg JO att den viktigaste uppgiften för bedömningen av ärendet, dvs. vilken synnerlig anledning som förelåg till att de befann sig hos just advokaten, saknades helt. Med hänvisning till ett tidigare avgjort ärende uttalades att formuleringen i lagtexten närmast torde få tolkas som att det skall *”föreligga en faktisk omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig”* att den eftersökte finns hos den där husrannsakan företas.

I JO 1988/89 s. 68 hade polisen efter ett anonymt telefontips om att hembränning pågick gjort en husrannsakan. JO fann att uppgifterna inte var sådana att skäligen misstanke om brott kunde anses ha förelegat och inte heller att synnerlig anledning förekom att husrannsakingen skulle ge avsett resultat. Beträffande den närmare innebörden av rekvisitet

¹ Beträffande bakgrunden till det valda beviskravet hänvisas till den redogörelse som finns i Polisrättsutredningens betänkande, s. 237 f.

synnerlig anledning i 28 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken uttalade JO att lagtextens formulering närmast torde få tolkas som att det skall ”*föreligga någon faktisk omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig*” att man påträffar föremål som är underkastat beslag eller vinner annan utredning om brottet.

Polisrättsutredningen anför i sitt betänkande (s. 240) att kravet på synnerlig anledning bör tolkas i enlighet med JO:s ovan redovisade uttalanden, vilket enligt utredningen innebär att man skall vara så gott som säker på att åtgärden skall ge avsett resultat. (Jfr även prop. 1990/91:129 s. 14 f.) Huruvida den tolkningen av rekvisitet är riktig är föremål för delade meningar.

5.2 Reformbehovet

Regeringens bedömning: Den allvarliga utvecklingen av organiserad brottslighet, särskilt den som kan relateras till vissa mc-klubbar, gör det motiverat att anpassa reglerna om husrannsakan och införa en bestämmelse som möjliggör husrannsakan i vissa lokaler under mindre stränga förutsättningar än i dag.

Regeringens förslag: Den bestämmelse i rättegångsbalken som medger husrannsakan i s.k. tillhåll upphävs.

Promemorians bedömning och förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. *Stockholms tingsrätt*, *Malmö tingsrätt* och *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* ansluter sig till promemorians uppfattning att utvecklingen motiverar att en regel som möjliggör husrannsakan i den aktuella typen av lokaler införs. *Riksåklagaren* pekar på behovet av att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till bättre instrument än vad som finns i dag för att bekämpa en allvarlig och växande kriminalitet, som gränsar till eller är ett konkret exempel på organiserad kriminalitet. *Överåklagaren vid Åklagarmyndigheten i Göteborg* framhåller att brottsutvecklingen inger farhågor och att verkningsfulla instrument måste finnas att ta till i kampen mot bl.a. den internationellt förgrenade brottsligheten. *Polismyndigheten i Stockholms län* menar att den föreslagna reformen är ett steg i rätt riktning och framhåller att även andra grupperingar än mc-klubbarna motiverar en särreglering. *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Hovrätten för Västra Sverige* är kritiska till den analys av reformbehovet som görs i promemorian. JO anför att man närmast får intrycket av att det rent allmänt har ansetts vara praktiskt att ha en regel av den föreslagna innebörden och menar bl.a. att det inte på grund enbart av vad som sägs i promemorian är möjligt att bilda sig en uppfattning om det befogade i bedömningen att reglerna i 28 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken är otillräckliga i sammanhanget. Hovrätten för Västra Sverige anför bl.a. att det behövs en fylligare beskrivning av de problem som finns och att en reform av avsett slag måste föregås av noggrannare överväganden i fråga om behovet av föreslagna lagstiftning. Övriga remissinstanser har inte uttalat sig särskilt om behovet av den föreslagna regeln.

Promemorians förslag att den s.k. *tillhållsparagrafen* skall upphävas godtas eller tillstyrks av de flesta remissinstanser. *Polismyndigheten i Stockholms län* och *Polismyndigheten i Gävleborgs län* avstyrker dock förslaget.

Polisrättsutredningens förslag att upphäva den bestämmelse i rättegångsbalken som medger husrannsakan i tillhåll överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta instanser lämnar förslaget i denna del utan erinran. *JO* tillstyrker förslaget liksom *överåklagaren vid Åklagarmyndigheten i Göteborg* och *överåklagaren vid Statsåklagarmyndigheten för speciella mål. Polismyndigheten i Stockholms län* och *Polismyndigheten i Gävleborgs län* avstyrker förslaget. *Överåklagaren vid Åklagarmyndigheten i Göteborg* anför att bestämmelsen på senare tid enligt uppgifter från poliser och åklagare som utreder narkotikabrott endast har tillämpats vid ett tillfälle för ett flertal år sedan. Någon klassning av en lokal som tillhåll finns inte i området. Bestämmelsen bedöms därför inte fylla någon funktion för ett effektivt utredningsarbete. Enligt *Polismyndigheten i Stockholms län* fyller bestämmelsen om husrannsakan i tillhåll ofta en funktion i spaningen efter bankrånare och andra grova brottslingar. Att bestämmelsen – som utredningen anför – kan misstolkas bör enligt polismyndigheten inte leda till att den avskaffas. Inte heller anser polismyndigheten att något missbruk av bestämmelsen förekommer i dag. Av rättssäkerhetsskäl förordas emellertid att klassningen av en lägenhet som tillhåll skall göras av domstol. *Polismyndigheten i Gävleborgs län* anser att samhällets intresse av att förebygga den typ av brott som personer som vistas i sådana lägenheter som avses brukar misstänkas för, t.ex. narkotikabrott och olika former av tillgreppsbrott, medför att intresset av skydd för integriteten bör få vika. För att undvika felaktiga tolkningar och missbruk av bestämmelsen bör det emellertid klargöras vad som i dag skall betraktas som ett tillhåll.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Reglerna i rättegångsbalken om när husrannsakan får ske är i stort sett oförändrade sedan rättegångsbalkens ikraftträdande år 1948. Förutom en ändring av mer redaktionell karaktär i 28 kap. 1 § rättegångsbalken är den bestämmelse om husrannsakan i vissa fall i transportmedel i 2 a § som infördes den 1 juli 1991 den enda ändring som gjorts i de grundläggande reglerna. I de senaste översynerna av tvångsmedelssystemet som gjorts (Tvångsmedelskommitténs betänkande *Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet* [SOU 1984:54] och Polisrättsutredningens betänkande) har i fråga om husrannsakan, med ett undantag, inga grundläggande förändringar föreslagits beträffande när tvångsmedlet får användas. Det har mera varit fråga om förslag till förändringar av redaktionell karaktär, till stor del beroende på reglernas ålderdomliga språkliga utformning.

De aktuella mc-klubbarna (se avsnitt 4) har som regel tillgång till ett klubbhus som används som samlingslokal, vid fester, för att arbeta med motorcyklarna i etc. De är utrustade med sällskapsutrymmen, verkstadslokaler, barer m.m. Det förekommer att medlemmar och andra bor i klubbhusen. De är ofta väl bevakade – bl.a. förekommer att kameraövervakning används – och avspärrade. Särskilda åtgärder till

skydd mot angrepp har ofta företagits och klubbhusen har ibland liknats vid fästningar.

Klubbarna är slutna organisationer med höga krav på lojalitet hos medlemmarna. Samarbete med polisen får inte förekomma, inte ens när man blivit utsatt för ett attentat. Utredningen av brott med anknytning till mc-klubbarna försvåras ofta av hot och repressalier mot vittnen och målsägande.

Sedan i januari 1994 har enbart i Sverige skottlossning som kan sättas i samband med Hells Angels och Bandidos förekommit vid ca femton tillfällen, varav en gång med dödlig utgång (då den dåvarande ledaren för Bandidos mördades under färd med motorcykel på E4). Vid sju tillfällen har under samma tidsperiod bombattentat eller försök till bombattentat förekommit. Hells Angels olika klubbhus har vid fem tillfällen utsatts för beskjutning med pansarskott och dessutom har handgranater använts vid attacker. Från medlemmar i Hells Angels, Bandidos och sympatiserande klubbar har vid olika tillfällen olika typer av vapen tagits i beslag. Många medlemmar och sympatisörer har också dömts för vapenbrott. Brottbelastningen är över huvud taget hög inom de nu aktuella mc-klubbarna. Enligt uppgifter från Rikspolisstyrelsens underrättelseenhet hade, i maj 1997, 36 av de 61 svenska medlemmarna i Hells Angels vid något tillfälle dömts till fängelse. Motsvarande siffra för Bandidos svenska medlemmar var 9 av 10.

Det är angeläget att regelsystemet anpassas efter samhällsutvecklingen. Problemen med dessa mc-klubbar är i Sverige ett nytt fenomen som har växt fram mycket snabbt. När Polisrättsutredningens arbete pågick hade problemen ännu inte uppmärksamrats i någon större utsträckning och något förslag som särskilt var inriktat på dem presenterades inte. Inte heller under remissbehandlingen av betänkandet, som avslutades under hösten 1995, framkom synpunkter med den inriktningen. Vid attentat riktade mot en mc-klubb har polisen emellertid ofta – utan att kunna peka ut en viss person som misstänkt för brottet – goda skäl för att rikta misstankarna mot en konkurrerande klubb och alltså intresse och behov av att göra en husrannsakan i den klubbens lokaler. Även vid utredning av annan brottslighet som kan relateras till sådana mc-klubbar kan det finnas ett välgrundat intresse av att genomföra en husrannsakan i klubbens lokaler. Det nuvarande regelsystemet för husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt för brottet i andra fall än de som regleras i 28 kap. 3 § rättegångsbalken är emellertid svårtillämpat mot bakgrund av det höga krav som ställs på bedömningen av att en husrannsakan i ett sådant fall skall ge avsett resultat (*synnerlig anledning förekommer*). De husrannsakingar som i olika sammanhang har gjorts i Hells Angels och Bandidos klubblokaler när man gjort bedömningen att detta krav har varit uppfyllt har ofta gett påtagliga resultat. Att tidigare erfarenheter av husrannsakingar hos mc-klubbar gör att man rent allmänt förväntar sig att hitta gods som kan tas i beslag kan emellertid inte tas till intäkt för att göra en husrannsakan. Det resultat man förväntar sig skall naturligtvis stå i samband med det brott som utredningen avser.

Samtidigt står det klart att de klubbhus som de mc-klubbar som här avses använder utgör sådana lokaler där en företagen undersökning, som Processkommissionen (SOU 1926:32 s. 119) uttryckte det, ”mycket ofta

leder till uppklarande av ett förövat brott eller till återskaffande av egendom, som genom brott förlorats". Samma sak gäller beträffande t.ex. illegala spel- och nattklubbar. I den praktiska tillämpningen har man inte ansett det vara möjligt att klassa mc-klubbarnas klubbhus som tillhåll och därmed kunna göra en husrannsakan i dem med stöd av "tillhållsparagrafen". Sammantaget med kravet på att det enligt huvudreglerna i 28 kap. 1 § andra stycket och 2 § rättegångsbalken skall finnas synnerliga skäl för att åtgärden skall medföra det avsedda resultatet innebär detta att utrymmet för att med det nuvarande regelsystemet genomföra en husrannsakan i ett klubbhus eller liknande är mycket begränsat.

Promemorians bedömning av det berättigade i att föreskriva en särskild bestämmelse som möjliggör en husrannsakan i de aktuella mc-klubbarnas lokaler godtas eller delas av de flesta remissinstanserna. Den kritik som riktats mot bedömningen har främst sin grund i att promemorian inte tillräckligt belyst de praktiska problem som den nuvarande regleringen medfört och på vilket sätt den lagt hinder i vägen för utredningsarbetet.

Enligt regeringen motiverar vad som framkommit om problemen med att tillämpa husrannsakensbestämmelserna i förhållande till de aktuella mc-klubbarna och den allvarliga upptrappning som skett av det våld som kan relateras till dem en särskild regel som medger att husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt för brottet kan göras i sådana mc-klubbars lokaler under mindre stränga förutsättningar än vad huvudreglerna i 28 kap. 1 § andra stycket och 2 § rättegångsbalken medger. Som Polismyndigheten i Stockholms län pekat på i sitt remissvar på promemorian om husrannsakan, motiverar även andra grupperingars verksamhet en sådan reglering. Det gäller inte bara mer traditionellt inriktad brottslig verksamhet, med vinningen som det främsta målet, utan också mer moderna företeelser, där den brottsliga verksamheten utgör ett medel för att uppnå t.ex. ett ideellt mål. Även sådana grupperingars lokaler bör omfattas av den nya bestämmelsen.

Bestämmelsen om husrannsakan i tillhåll är otidsenlig och tillämpningen av den har i olika sammanhang kritiserats (se t.ex. Bylund i Rättegång III, 6 uppl., s. 73). Polisrättsutredningen pekar bl.a. på problemet att definiera vad för slags lokaler som utgör tillhåll för "lösdrivare eller förbrytare" och anför att den omständigheten att man tidigare är straffad naturligtvis inte räcker till. Att termen lösdrivare används kan förklaras med att den tidigare var bestämd i lagstiftning medan uttrycket i dag möjligen kan anses omfatta personer som saknar fast arbete och stadigvarande bostad och som för ett allmänt asocialt liv (se Fitger, Rättegångsbalken I, 28:11). Vad gäller skyddsvärdet för s.k. knarkkvarter – den typ av lokaler som såvitt känt är de som i dag genomsöks med stöd av denna bestämmelse – anser utredningen att det inte är lägre än för andra bostadslägenheter. Därtill kan också läggas att kriminella tillfälligt kan bo hos andra, som inte kan anses tillhöra den kategori som avses i stadgandet och vilkas bostäder inte förtjänar sämre rättsskydd än andras.

Utredningen pekar också på att det finns en risk för att bestämmelsen misstolkas eller rent av missbrukas, framför allt på så sätt att den används som stöd för rutinmässiga undersökningar utan att kravet på misstanke om ett konkret brott upprätthålls (se även JO 1993/94 s. 92).

Det argument som talar för att bibehålla bestämmelsen är intresset av att effektivt kunna bedriva utredningsarbete. Regeringen ifrågasätter emellertid om möjligheterna till att företa en husrannsakan med stöd av denna bestämmelse innebär en så stor effektivitetsvinst i förhållande till huvudregeln i 28 kap. 1 § rättegångsbalken att det kan motivera en särreglering. Utredningen drar slutsatsen att det starka intresset för att skydda integriteten innebär att effektivitetshänsynen inte ensamt kan motivera lägre krav för husrannsakan i dessa fall och föreslår följaktligen att bestämmelsen skall upphävas. Regeringen, som delar den bedömningen, anser inte heller att remissutfallet berättigar till en annan slutsats. Vi föreslår därför att den s.k. tillhållsparagrafen upphävs.

5.3 En ny bestämmelse om husrannsakan

Regeringens förslag: En särskild bestämmelse om husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt införs. En sådan husrannsakan skall enligt den nya bestämmelsen få genomföras för de ändamål som avses i 28 kap. 1 eller 2 § rättegångsbalken i en lokal som inte huvudsakligen utgör bostad och som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet. För att en sådan husrannsakan skall få utföras skall det finnas särskild anledning att anta att ändamålet med den kommer att uppfyllas. En husrannsakan med stöd av den nya bestämmelsen får bara göras om det för det brott som utreds är föreskrivet fängelse ett år eller däröver. Detsamma skall gälla för utrymmen och fordon i direkt anslutning till lokalen, under förutsättning att de brukas av dem som använder lokalen. Den rätt som föreskrivs i 18 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling för polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen att utan förordnande göra husrannsakan för att söka efter föremål som kan antas vara förverkat enligt den lagen, skall inte innefatta de lokaler som avses med den nya bestämmelsen.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag men är något annorlunda formulerat. Promemorians förslag omfattar inte utrymmen och fordon i direkt anslutning till den lokal som husrannsakingen avser.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. *Stockholms tingsrätt* och *Malmö tingsrätt* godtar i huvudsak förslaget. Några remissinstanser föreslår vissa justeringar och pekar bl.a. på möjligheten att försöka kringgå den föreslagna regeln genom att någon bosätter sig i en klubblokal. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Rikspolisstyrelsen* och *Polismyndigheten i Stockholms län* pekar på behovet av att också kunna undersöka närbelägna utrymmen och fordon. *Riksåklagaren* förespråkar att bestämmelsen bör tillåta en husrannsakan i den aktuella typen av lokaler vid utredning av ett brott för vilket fängelse är föreskrivet utan att något särskilt indikationskrav är uppfyllt. *JO* anför att den i promemorian föreslagna regeln inte kan godtas; den framstår, ställd i relation till det avsedda tillämpningsområdet, som alltför allmänt hållen. Även *Hovrätten för Västra Sverige* menar att förslaget är alltför allmänt hållet. *Sveriges*

advokatsamfund ifrågasätter om förslaget är i överensstämmelse med regeringsformen och Europakonventionen.

Skälen för regeringens förslag: Som påpekats i det föregående (avsnitt 5.2) är det främst kravet på att en husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt med en viss grad av säkerhet skall medföra det avsedda resultatet, dvs. indikationskravet, som inneburit problem i den praktiska tillämpningen. En förändrad bestämmelse bör därför inte kräva lika mycket i detta hänseende. För att tillgodose syftet med den förändrade bestämmelsen och samtidigt upprätthålla ett högt skydd mot intrång i den personliga sfären måste en sänkning av indikationskravet balanseras mot inskränkande förutsättningar i andra hänseenden.

Intresset av att effektivt kunna bekämpa brottslighet gör sig naturligtvis mer gällande ju allvarigare brottslighet det är fråga om. En sänkning av indikationskravet kan mot den bakgrunden balanseras av att, liksom gäller i fråga om 28 kap. 2 a § rättegångsbalken, särskilda krav ställs i fråga om det brott som ligger till grund för husrannsakingen. Så stränga krav som föreskrivs i den bestämmelsen kan emellertid inte ställas. De brott som är aktuella i samband med mc-klubbarna är ofta sådana – t.ex. misshandel och olaga hot – att den nya bestämmelsen i sådant fall inte skulle bli tillämplig. Liksom i fråga om häktning enligt 24 kap. 1 § rättegångsbalken kan brott för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver vara en lämplig avgränsning. På så sätt skulle en husrannsakan inte vara möjlig vid mer bagatellartade brott, t.ex. trafikförseelser, men vara tillåten vid bl.a. den typ av trakasserier som föranlett den nyligen genomförda straffskärpningen för övergrepp i rättssak.

Ett av huvudskälen till den bedömning som regeringen gjort beträffande förslaget att upphäva ”tillhållsparagrafen” (avsnitt 5.2) är att det finns anledning att upprätthålla en hög skyddströskel för intrång i bostäder. JO har anslutit sig till den bedömningen och anført att det syftet skulle kunna uppnås genom att föreskriva att i en ny bestämmelse om husrannsakan införa ett undantag för lokaler där någon har sin bostad.

Det primära syftet med reformen är att under mindre stränga förutsättningar möjliggöra husrannsakingar i de aktuella mc-klubbarnas och vissa andra grupperingars lokaler. Tvångsmedelsregleringen får emellertid inte vara så trubbigt utformad, att det med enkla medel går att kraftigt försvåra eller göra det omöjligt att tillämpa reglerna i fall som rymms inom ramen för de intressen som föranlett regleringen. Enligt promemorians lagförslag skulle en husrannsakan få ske i en samlingslokal. Som påpekats av Riksåklagaren och överåklagaren i Stockholm kan ett sådant rekvisit medföra gränsdragningsproblem t.ex. i de fall där en klubbmedlem bor i klubbhuset mer eller mindre permanent. Det är enligt regeringens bedömning mindre lämpligt att mot den bakgrunden föreskriva ett absolut undantag för bostäder. Intresset av att upprätthålla skyddet för bostäder kan i stället tillgodoses genom att inskränka den nya bestämmelsens tillämpningsområde till lokaler som inte huvudsakligen utgör bostäder.

Ett annat viktigt skäl till bedömningen av det berättigade i att sänka kraven på förutsättningarna för när en husrannsakan skall få ske i bl.a. en av de aktuella mc-klubbarnas lokaler är att det finns skäl att anta att de som använder lokalen ägnar sig åt brottslig verksamhet. I promemorians

lagförslag har detta uttryckts på så sätt, att en förutsättning för en husrannsakan är att lokalen används av kriminellt belastade personer. Som påpekats av JO utgör emellertid det faktum att man tidigare dömts för brott endast en av många faktorer som kan indicera att man ägnar sig åt brottslig verksamhet. Enligt regeringens mening kommer den bakomliggande tanken bättre till uttryck om den nya bestämmelsen knyts till personer som *kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet*. Vi återkommer närmare till uttrycket i författningskommentaren (avsnitt 10.1). En fördel med en sådan reglering är att man därigenom undviker att skapa särregler för en viss personkategori på grund av deras tidigare beteende – nämligen att de tidigare har begått brott – och i stället lägger tyngdpunkten vid vad som är känt om personernas nuvarande beteende. Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas det måste finnas en misstanke om ett konkret brott för att en husrannsakan skall komma i fråga.

En bestämmelse som tillät en husrannsakan i en lokal som används av en person som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet skulle vara väldigt vid och tillåta husrannsakingar i fler fall än vad som kan anses vara sakligt motiverat. För att avgränsa bestämmelsens tillämpningsområde förefaller det lämpligt att begränsa den till lokaler som *brukar användas gemensamt* av personer som – i enlighet med vad som sägs i föregående stycke – kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet.

Enligt ordalydelsen i promemorians författningsförslag omfattar den föreslagna bestämmelsen inte uthus, parkerade bilar och liknande slutna utrymmen i anslutning till lokalen. Av bl.a. JO och Polismyndigheten i Stockholm har påpekats intresset av att även i sådana utrymmen kunna genomföra en husrannsakan med stöd av den nya bestämmelsen. Regeringen delar den bedömningen.

Med de nu skisserade rekvisiten kan enligt regeringens mening kravet på styrkan i bedömningen av att åtgärden skall medföra det avsedda resultatet, dvs. indikationskravet, sättas lägre än vad som är fallet enligt huvudreglerna i 28 kap. 1 § andra stycket och 2 § rättegångsbalken. En lämplig nivå kan vara den som enligt 28 kap. 2 a § rättegångsbalken gäller för husrannsakan i transportmedel som passerar viss plats för eftersökande av den som skall frihetsberövas för misstanke om vissa grova brott, dvs. *särskild anledning*. Vårt förslag överensstämmer här med promemorians förslag. Det finns i detta sammanhang anledning att något beröra en sak som Riksåklagaren behandlat i sitt remissyttrande. På grund av indikationskravet befärrar Riksåklagaren att den bestämmelse som föreslås inte kommer att innebära att husrannsakingar kan genomföras i någon större utsträckning än tidigare. Regeringen vill här betona att den omständigheten att det rör sig om husrannsakingar hos en annan än den skäligen misstänkte gör det nödvändigt att på olika sätt begränsa bestämmelsens tillämpningsområde. Även om regeln inskränks vad avser typen av lokal som den omfattar och beträffande vilka brottsutredningar den kan tillämpas vid, är det fortfarande rimligt att kräva något mer för dess tillämpning utöver vad som följer av de allmänna principerna för tvångsmedelsanvändning. När det gäller den föreslagna utformningen av indikationskravet innebär det visserligen att något mer krävs än vad som erfordras i det avseendet vid en

husrannsakan enligt 28 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken hos en misstänkt person, men samtidigt står det klart att ”särskild anledning” innebär ett klart lägre krav än vad som följer av kravet på ”synnerlig anledning” i 28 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken.

Sammanfattningsvis bör således den nya bestämmelsen om husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt a) förutsätta att åtgärden företas med anledning av ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver, b) endast tillåta en husrannsakan i lokaler som inte huvudsakligen utgör bostad och som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet och c) förutsätta att det finns särskild anledning att anta att ändamålet med den kommer att uppfyllas.

Den föreslagna bestämmelsen kommer att omfatta lokaler som används av fler grupperingar än de aktuella mc-klubbarna, vilket också, som anförts i avsnitt 5.3, är ett av skälen till att regeringen lagt fram förslaget. Förutom grupper som ägnar sig åt brottslig verksamhet på ett mera yrkesmässigt sätt, t.ex. köp och försäljning av stöldgods, kommer bestämmelsen att öka möjligheterna att utföra husrannsakingar i lokaler som används av t.ex. rasistiska sammanslutningar. Den föreslagna gränsdragningen i fråga om vilka lokaler som omfattas av bestämmelsen är enligt regeringens mening väl motiverad. Om man på goda grunder kan anta att en grupp av personer ägnar sig åt brottslig verksamhet, som med den föreslagna avgränsningen inte behöver vara alltför kvalificerad, finns det mycket som talar för skyddet mot en husrannsakan i en lokal som personerna använder inte behöver upprätthållas på samma höga nivå som för andra lokaler. Den föreslagna bestämmelsen framstår mot den bakgrunden som resultatet av en rimlig avvägning mellan utredningsintressen och integritet.

Enligt det nu gällande regelsystemet får husrannsakan ske hos annan än den skäligen misstänkte vid misstanke om brott på vilket det kan följa fängelse, om synnerlig anledning förekommer att åtgärden kommer att medföra det avsedda resultatet. I princip kan alltså en husrannsakan enligt huvudregeln ske vid misstanke om snatteri. Den av regeringen föreslagna regelns utformning innebär att indikationskravet sänks till särskild anledning vid en husrannsakan i vissa lokaler. På så sätt innebär regeln att skyddet mot husrannsakan minskar. Detta kompenseras dock av att regelns tillämpningsområde begränsas på så sätt, att den bara är tillämplig vid misstanke om brott för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller mer. Mot bakgrund av utformningen av regeln – indikationskravet, inskränkningarna avseende lokalen och begränsningen av vilka brott som medför att regeln är tillämplig – är den enligt regeringens mening förenlig med de krav som uppställs i regeringsformen och Europakonventionen. Samtidigt innebär ett upphävande av regeln om husrannsakan i tillhåll en uppstramning av regelsystemet som innebär att skyddet för bostäder ökar.

Detta innebär att rättegångsbalken fortsättningsvis kommer att innehålla tre olika nivåer för när husrannsakan får ske hos annan än den som är skäligen misstänkt. I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får en husrannsakan, liksom i dag, ske utan särskilda krav på brottets svårhetsgrad eller på att åtgärden kommer att medföra det avsedda

resultatet. I en lokal som inte huvudsakligen utgör bostad och som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får en husrannsakan ske när det för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och det finns särskild anledning att anta att åtgärden kommer att medföra det avsedda resultatet. Slutligen får en husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt, i enlighet med den nu gällande huvudregeln, ske vid utredning om brott på vilket det kan följa fängelse och synnerlig anledning förekommer att åtgärden kommer att medföra det avsedda resultatet.

En polisman, en tulltjänsteman eller en tjänsteman vid Kustbevakningen har enligt 18 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling rätt att utan förordnande göra husrannsakan i bl.a. sådana lokaler som avses i 28 kap. 3 § rättegångsbalken för att söka efter föremål som kan antas vara förverkat enligt den lagen. Den rätten bör lämpligen inte omfatta den typ av lokaler som avses i den föreslagna nya bestämmelsen i andra stycket. Hänvisningen i 18 § varusmuggningslagen föreslås därför bli ändrad till att avse 28 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken.

Avslutningsvis finns det anledning att beröra en fråga som väckts av några remissinstanser. JO anför att skyddet för den enskilda kan förstärkas om det föreskrivs att en husrannsakan med stöd av 28 kap. 3 § rättegångsbalken i andra lokaler än sådana som inte är tillgängliga för allmänheten inte får ske utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken. Även Polismyndigheten i Östergötlands län berör frågan om vem som skall få besluta om husrannsakan med stöd av den nya bestämmelsen.

Ett beslut om husrannsakan enligt rättegångsbalken fattas av rätten, åklagaren eller undersökningsledaren (28 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken). Endast då ett sådant beslut inte kan avvaktas får en polisman besluta om åtgärden (28 kap. 5 § rättegångsbalken). Ett beslut om husrannsakan i syfte att delge stämning eller kallelse i brottmål är dock förbehållet rätten. Enligt regeringens bedömning finns det inte tillräckliga skäl för att för en husrannsakan av den typ som nu är aktuell frågå den reglering av frågan som i övrigt gäller.

6 Skärpta krav på inkassoverksamhet

6.1 Inkassolagen

Lagens tillämpningsområde

Regler om hur inkassoverksamhet får bedrivas finns i inkassolagen (1974:182) och inkassoförordningen (1981:956). Inkassolagen syftar främst till att undanröja riskerna för att gäldenärer utsätts för otillbörliga inkassoåtgärder eller i övrigt tillfogas onödig skada eller olägenhet genom inkassoverksamhet. Det handlar således bl.a. om att skydda grundläggande värden såsom den personliga integriteten och privatlivets helgd. För omsättningen i affärslivet och samhället i övrigt är det väsentligt att gäldenärer i möjligaste mån betalar sina skulder, men den som har obetalda skulder är för den sakens skull inte någon brottsling och

skall inte betraktas som en sådan. Vidare bör man hålla i minnet att fordringar som är föremål för inkassoförfarande oftast inte blivit rättsligt prövade, och gäldenärerna kan ha befogade invändningar mot kraven. I slutändan kan det visa sig att det inte föreligger något skuldförhållande över huvud taget. Det är ytterst betydelsefullt att all inkassoverksamhet bedrivs på ett seriöst och etiskt försvarbart sätt och att gäldenären respekteras i alla skeden av förfarandet. Hotfulla eller förödmjukande indrivningsmetoder kan under inga omständigheter accepteras. Inkassolagen skall tjäna som ett skydd mot sådana företeelser.

I de fall inkassoverksamhet bedrivs med användning av personregister utgör datalagens (1973:289) bestämmelser ett kompletterande integritets-skydd.

Datainspektionen utövar tillsyn över inkassolagens efterlevnad.

Lagen omfattar enligt 1 § så gott som all indrivning av fordringar som innebär att inkassoåtgärder vidtas. Sådan indrivning kallas i lagen för inkassoverksamhet. Med inkassoåtgärd avses en åtgärd som innebär påtryckning på gäldenären på annat sätt än genom angivande av tid för betalning eller uppgift om att fordringen, om den inte betalas, kommer att överlämnas till någon annan för inkasso. Att en borgenär skickar en enkel betalningspåminnelse räknas således inte som en inkassoåtgärd. Om borgenären däremot skickar ett kravbrev med hot om rättsliga eller exekutiva åtgärder, anses det som en inkassoåtgärd.

Undantag från lagens tillämpningsområde är restriktiva och görs endast för två fall. Det första är enskilda fysiska personers eller dödsbonds egna åtgärder för indrivning av egna fordringar, förutsatt att fordringarna varken har uppkommit i näringsverksamhet eller övertagits för indrivning. Lagen tillämpas alltså på indrivning även av närståendes fordringar, t.ex. fordringar som tillkommer en familjemedlem. Det andra undantaget från lagens tillämpningsområde är exekutiva myndigheters verksamhet.

Det finns inte något krav på att det skall vara fråga om inkassoverksamhet som kan betecknas som yrkesmässig för att lagen skall vara tillämplig.

Tillståndsplikten

Enligt 2 § krävs Datainspektionens tillstånd för indrivning av fordringar för någon annans räkning. Detsamma gäller indrivning av fordringar som övertagits för indrivning.

Från den allmänna tillståndsplikten görs vissa undantag. Bakgrunden till undantagen är att lagstiftaren ansett att kravet på tillstånd för inkassoverksamhet bör vara begränsat till de fall där det framstår som särskilt angeläget med en ännu starkare offentlig kontroll än den som följer av lagens regler om fortlöpande tillsyn. Med andra ord har man velat undvika att systemet kan uppfattas som en form av onödig byråkrati (se prop. 1980/81:10 s. 80). Undantagen har dock ett snävt tillämpningsområde.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet, behövs enligt 2 § andra stycket som regel inte tillstånd. Detta innebär att

varken inkassoverksamheten eller den huvudsakliga verksamheten får bedrivas i förvärvssyfte. Från tillståndsplikten undantas härigenom fackliga och andra ideella organisationer, vilka som en service åt medlemmarna bedriver inkassoverksamhet avseende deras fordringar men väsentligen har andra uppgifter. Ett annat fall som omfattas av detta undantag är den inkassoverksamhet som en del kommuner bedriver för t.ex. kommunala bolags och stiftelsers räkning. Genom andra stycket undantas vidare från tillståndskravet sådan inkassoverksamhet som bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern. Motivet för detta undantag är att s.k. koncerninkasso ansetts kunna jämföras med det fallet att de företag som ingår i en koncern själva ombesörjer sin inkassoverksamhet. De undantag som nu har nämnts gäller dock inte oinskränkta. Även för sådan inkassoverksamhet som i princip omfattas av undantagen fordras tillstånd, om verksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt lagen hade kunnat driva in fordringarna. Avsikten är att förhindra att en annars gällande tillståndsplikt kringgås med utnyttjande av undantagen.

I 2 § tredje stycket anges ytterligare två undantag. Det första undantaget, vars berättigande nu har ifrågasatts, gäller inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar. Detta undantag infördes år 1981, då lagens generella tillämpningsområde utvidgades till att omfatta även icke yrkesmässig verksamhet. Avsikten med undantaget var att det skulle motsvara vad som dittills gällt på grund av att lagen i dess tidigare lydelse gällde endast yrkesmässig verksamhet. Begreppet enstaka fordringar preciserades tidigare i 1 § andra stycket 6 i Datainspektionens föreskrifter (DIFS 1989:1) om tillstånd enligt 2 § inkassolagen. Där angavs en gräns på tolv inkassouppdrag per år. Vidare föreskrevs som ett villkor för att undantaget skulle bli tillämpligt att inkassoverksamheten inte fick marknadsföras. Föreskriften har upphävts med verkan från den 1 augusti 1996. Detta gjordes på grund av utgången i ett brottmål. I målet hade ett åtal mot två personer för att de bedrivit inkassoverksamhet utan tillstånd ogillats, eftersom det inte var styrkt att inkassoverksamheten haft sådan omfattning att tillstånd behövdes. De tilltalade är enligt Datainspektionen medlemmar i Hells Angels.,

Det andra undantaget i 2 § tredje stycket tar sikte på personer och företag som står under någon form av tillsyn av annat organ än Datainspektionen. Det första fallet som nämns i lagtexten – verksamhet som bedrivs av Sveriges Investeringsbank AB – är inte längre aktuellt, eftersom detta bolag upphörde år 1989. Som ett andra fall anges företag under bankinspektionens tillsyn. Bankinspektionen har slagits samman med försäkringsinspektionen och bildat den nya myndigheten Finansinspektionen. Enligt lagen (1991:936) med anledning av Finansinspektionens inrättande skall bestämmelser i lag eller annan författning om bankinspektionen eller försäkringsinspektionen avse Finansinspektionen. Det tredje fallet är advokater. Dessa står under tillsyn av Sveriges advokatsamfund och är också uttryckligen undantagna från tillståndsplikten.

Det förtjänar att framhållas att de som omfattas av något av ovan nämnda undantag likväl omfattas av inkassolagens regler om hur inkassoverksamhet skall bedrivas. Även den som bedriver icke

tillståndspliktig inkassoverksamhet, t.ex. av tillfällig natur och avseende enstaka fordringar, är således skyldig att iaktta bestämmelserna om god inkassosed. Datainspektionens tillsynsansvar gäller också den icke tillståndspliktiga verksamheten med undantag för de företag och personer som står under tillsyn av något annat organ. I praktiken är det dock många gånger svårt att upprätthålla en effektiv tillsyn i de fall där tillstånd inte behövs.

Tillstånd får enligt 3 § meddelas endast om verksamheten kan antas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. Sökandens vandel och kompetens prövas av Datainspektionen. I praxis ställs stränga krav för att tillstånd skall ges. I allmänhet krävs högskoleutbildning i ekonomi och juridik. Med detta avses inte att sökanden måste ha fullständig civilekonom- och juris kandidat-examen, men utbildningen måste ändå vara av viss omfattning. Som illustration kan nämnas ett fall där styrelsesuppleanten i ett aktiebolag hade genomgått handelsrättslig översiktscurs på högskolenivå samt ett antal Komvux-kurser, bl.a. fastighetsmäklarkurs och kurs i bouppteckning och arvsskifte. Detta ansågs inte utgöra tillräckligt belägg för att anta att verksamheten skall komma att bedrivas på ett sådant sakkunnigt och omdömesgillt sätt som förutsätts i lagstiftningen. I ett annat fall hade den person som skulle ansvara för inkassoverksamheten i ett bolag – och som också var firmatecknare – 30 poängs högskoleutbildning i företagsekonomi men däremot ingen utbildning i juridik. Vederbörande hade även erfarenhet av inkassoverksamhet inom ramen för ett mindre familjeföretag. Dessa meriter ansågs inte tillfyllest för att meddela tillstånd enligt inkassolagen, eftersom det inte fanns tillräcklig juridisk kompetens inom företaget. I vissa fall kan dock långvarig praktisk erfarenhet väga upp brister i fråga om den teoretiska utbildningen.

För vandelsprovningen är intyg från tidigare arbetsgivare ofta av betydelse. Datainspektionen har däremot inte tillgång till kriminalregistret. Någon möjlighet att kontrollera eventuell kriminell belastning hos sökanden finns därför sällan.

Tillstånd får meddelas för högst tio år i taget. I praxis meddelas dock inte tillstånd för längre tid än fem år. Datainspektionen får förena tillståndet med föreskrifter om hur verksamheten skall bedrivas. Dessutom kan myndigheten meddela föreskrift om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som kan ha haft betydelse för tillståndet. Exempel på en sådan ändring är att företagets ledning eller ägarkrets fått en väsentligt förändrad sammansättning.

Regler för inkassoverksamhet

Inkassoverksamhet skall enligt 4 § bedrivas enligt god inkassosed. Gälldenären får inte vållas onödig skada eller olägenhet. Inte heller får han eller hon utsättas för otillbörlig påtryckning eller någon annan otillbörlig inkassoåtgärd. Begreppet god inkassosed preciseras och fylls ut dels genom lagens bestämmelser, dels genom Datainspektionens föreskrifter och inspektionens och domstolarnas praxis. Datainspektionen ger ut allmänna råd där myndigheten ger sin syn på begreppet god inkassosed. Även i detta avseende ställs stränga krav.

I 5 § finns bestämmelser om utformningen av krav mot en gäldenär. Där föreskrivs också att det i samband med kravet bör anges en viss skälig tid inom vilken gäldenären skall betala frivilligt eller framställa invändning mot kravet. Rättsliga åtgärder får enligt 6 § inte vidtas förrän den nyss nämnda fristen har löpt ut. Detta gäller dock inte om gäldenären uppenbarligen söker undandra sig att betala eller om det annars föreligger särskilda skäl (7 §).

Ett exempel på brott mot god inkassosed är att en gäldenär tillställs ett kravbrev utan att denne dessförinnan har underrättats om eller på annat sätt fått klart för sig att borgenären anser sig ha en fordran på honom eller henne. Till god inkassosed hör också att en fordran skall vara förfallen till betalning innan en inkassoåtgärd vidtas. Enligt Datainspektionens allmänna råd skall det vidare göras en kontroll av gäldenärens identitet, om det finns misstanke om felaktig identitet. Kontrollen skall utföras innan inkassoåtgärder vidtas. Enligt god inkassosed skall ärendet inte fullföljas, om det råder tveksamhet om identiteten. Till god inkassosed hör enligt Datainspektionens praxis att kontakterna med gäldenären skall skötas på ett korrekt sätt. Inkassoåtgärder får inte vidtas på ett sådant sätt att de väcker onödigt uppseende eller skandaliserar gäldenären. Normalt får gäldenären inte uppsökas i sin bostad eller på sin arbetsplats. Telefonkontakter förutsätter att det med rimlig säkerhet kan antas att den uppringde är identisk med gäldenären. Om gäldenären är en privatperson, bör han eller hon inte kontaktas per telefon i bostaden senare än kl. 21.00.

Om det finns sannolika skäl för att en fordran inte är lagligen grundad eller om den på annat sätt framstår som obefogad, bör inkassoåtgärder inte vidtas över huvud taget (8 §). Enligt Datainspektionens allmänna råd kan det inte anses överensstämja med god inkassosed att vidta en inkassoåtgärd, om det framgår av handlingarna som ges in till inkassoombudet eller av en invändning från gäldenären att fordran saknar laga grund. God inkassosed innebär också att inkassoombudet vid invändning från gäldenären snarast möjligt skall undersöka om invändningen har fog för sig.

I 9 § ges en regel som innebär att gäldenären alltid har rätt att med befriande verkan betala till den som har borgenärens uppdrag att driva in fordringen. Betalning till denne är alltså gällande mot borgenären.

Inkasserade medel, gäldenärsregister och tystnadsplikt.

Hur inkasserade medel skall hanteras regleras i 10 §. I 10 a § anges vad som gäller i fråga om gäldenärsregister. Reglerna är avsedda att undanröja risken för integritetskränkningar och liknande skador som kan uppkomma till följd av olämpliga överlåtelse eller upplåtelse av register eller genom olämpligt förfarande med register i samband med att inkassoverksamhet läggs ned eller dylikt. Bestämmelsen är begränsad till att gälla tillståndspliktigt verksamhet.

Tystnadsplikt i inkassoverksamhet regleras i 11 §. Brottsmot tystnadsplikten är straffsanktionerat enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. I sådan inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar råder dock inte någon tystnadsplikt. Den som är undantagen från tillståndsplikten enligt 2 § tredje stycket första punkten omfattas

alltså inte heller av tystnadsplikten. Avsikten med detta är att tystnadsplikten inte skall gälla den som helt tillfälligt och utan inslag av yrkesmässighet inkasserar en fordran för annans räkning, även om detta sker under sådana förhållanden att lagen i och för sig är tillämplig.

Tillsyn

Datainspektionens tillsyn över lagens efterlevnad regleras i 13–15 §§. Denna tillsyn gäller såväl tillståndspliktig som icke tillståndspliktig verksamhet. Advokater och företag under Finansinspektionens tillsyn omfattas dock inte av Datainspektionens tillsyn.

Datainspektionen har bl.a. rätt att företa inspektion hos den som bedriver inkassoverksamhet. För att framtvunga att god inkassosed iakttas och att lagen i övrigt efterlevs får myndigheten meddela de föreskrifter mot enskilda som tillsynen föranleder. Sådana föreskrifter får förenas med vite. När det gäller någon som har fått tillstånd att bedriva inkassoverksamhet kan Datainspektionen i sista hand återkalla tillståndet. Detta kan aktualiseras om allvariga brister i verksamheten konstateras.

Straff och skadestånd m.m.

I 17 § finns bestämmelser om straff för vissa förfaranden i strid mot lagen. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bedriver inkassoverksamhet utan föreskrivet tillstånd kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Brott mot en meddelad föreskrift kan också leda till straff. Likaså kan otillåtet förfarande med ett gäldenärsregister som används i tillståndspliktig verksamhet medföra straffansvar. Slutligen kan den som lämnar en osann uppgift när Datainspektionen begär upplysningar för sin tillsyn dömas för brott mot lagen.

Enligt 17 a § kan ett gäldenärsregister förklaras förverkat.

Lagen innehåller även bestämmelser om skadeståndsskyldighet. Den som bedriver inkassoverksamhet skall enligt 18 § ersätta sådan skada som till följd av verksamheten tillfogas någon genom otillbörlig påtryckning eller annan otillbörlig inkassoåtgärd. Vid bedömningen av skadan skall hänsyn tas även till lidande och andra omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Således kan ersättning utgå även för s.k. ideell skada.

Datainspektionens beslut enligt inkassolagen överklagas till länsrätt (19 §). Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

6.2 Reformbehovet

Regeringens bedömning: Det finns behov av en lagändring i syfte att motverka oseriös inkassoverksamhet med koppling till organiserad brottslighet.

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser har delat promemorians bedömning eller lämnat den utan erinran. Några har anfört att en ändring i inkassolagen knappast är ett verksamt medel för att komma till rätta med organiserad brottslighet, men de har ändå bedömt att en lagändring har sitt värde som markering från samhällets sida. *Företagarnas Riksorganisation* har dock anfört att det inte finns något behov av ändring av inkassolagen. Organisationen har pekat på att det inte är känt i vilken omfattning kriminellt belastade personer bedriver inkassoverksamhet. Vidare har denna remissinstans framfört att inkassoåtgärder med inslag av våld eller hot om våld bör bekämpas med stöd av brottsbalken.

Skälen för regeringens bedömning: Inkassolagen bärs upp av intresset att undanröja riskerna för att gäldenärer utsätts för otillbörliga inkassoåtgärder eller i övrigt vållas onödig skada eller olägenhet genom inkassoverksamhet. Lagen syftar till att säkerställa att fordringar drivs in under iakttagande av god inkassosed.

Datainspektionens framställan har fäst uppmärksamheten på ett enskilt fall där personer som uppenbart framstår som helt olämpliga att bedriva inkassoverksamhet har åtalats för brott mot inkassolagen men frikänts, då det visserligen styrkts att de bedrivit inkassoverksamhet men inte att verksamheten haft sådan omfattning att den varit tillståndspliktig, dvs. med tillämpning av undantaget i 2 § tredje stycket för inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser enstaka fordringar. Detta är emellertid inte ett isolerat fall. Vid Justitiedepartementets diskussionsmöte rapporterades misstankar om att kriminellt belastade personer i bl.a. mc-klubbar konsekvent bedriver inkassoverksamhet inom klubbarnas ram. Vissa av uppdragsgivarna har kriminell bakgrund, och en del av fordringarna har också uppkommit genom brott. Flera av uppdragen lämnas emellertid av vanliga småföretagare, t.ex. tandläkare och jurister.

I de fall som är kända hos polis och åklagare finns ett nära samband med organiserad brottslighet antingen i mc-klubbar eller i grupper som sysslar med avancerad förmögenhetsbrottslighet såsom bankrån. Det finns skäl att anta att mörkertalet är stort, eftersom vanligen varken borgenär eller gäldenär vill lämna några upplysningar om den verksamhet de anlitar respektive blir utsatta för.

Vid diskussionsmötet framkom att de personer med kriminell anknytning som ägnar sig åt denna indrivningsverksamhet medvetet och systematiskt utnyttjar inkassolagens undantagsbestämmelse. I polisförhör har de t.ex. uttryckligen åberopat att verksamheten varit av så begränsad omfattning att den inte varit tillståndspliktig och hänvisat till undantaget i 2 § tredje stycket.

Som *Företagarnas Riksorganisation* har påpekat finns det inte närmare undersökning av omfattningen av detta slags verksamhet. Rättsvårdande myndigheter har emellertid bedömt att indrivning med koppling till organiserad och annan allvarlig brottslighet är ett utbrett fenomen. Regeringen ser ingen anledning att betvivla denna bedömning.

Det kan naturligtvis ifrågasättas om en utvidgad tillståndsplikt eller annan ändring i inkassolagen är en verksamt och lämplig metod för att stävja indrivning med anknytning till organiserad brottslighet. Enligt uppgifter som lämnades vid diskussionsmötet har verksamheten ofta

inslag av olaga hot, övergrepp i rättssak, utpressning och andra brottsbalksbrott. Om sådana brott kan styrkas, skall naturligtvis de beivras. Ett brott mot inkassolagen framstår i en sådan situation ofta som av underordnad betydelse. Såsom Företagarnas Riksorganisation påpekat är det inom ramen för det straffrättsliga systemet som våld och hot skall bekämpas.

Mot detta skall invändas att det synes vara minst lika vanligt att indrivningen sker utan inslag av regelrätta hot eller våld. Indrivningsmännens klädsel, uppträdande och anknytning till organiserad brottslighet kan vara tillräckligt för att framkalla rädsla hos gäldenären. Regeringen anser vidare att man måste beakta att det ofta finns betydande bevissvårigheter i dessa sammanhang. För det första finns det i allmänhet en stor ovilja att vittna mot personer som tillhör den organiserade brottsligheten på grund av rädsla för repressalier. För det andra kan de gäldenärer som blir föremål för inkassoåtgärder vara särskilt ovilliga att medverka i en utredning på grund av att fordringarna i många fall uppkommit i samband med illegal verksamhet som gäldenärerna inte vill redogöra för. Detta gör att det ofta är svårt att styrka gärningar med inslag av våld eller hot i samband med indrivningen. Åtal för brott mot inkassolagen kan många gånger vara lättare att styrka än exempelvis misshandel eller olaga hot. Indrivningsverksamheten kan t.ex. framgå av skriftlig bevisning som påträffas vid husrannsakingar eller på annat sätt, och då fordras inte alltid muntlig bevisning. Inkassolagen kan därför utgöra ett komplement till brottsbalkens bestämmelser när det gäller att beivra sådan oseriös inkassoöverksamhet som den enskilde kan uppleva som skrämmande.

Det har vidare uppgivits att vissa organisationer med brottslig verksamhet är angelägna om att upprätthålla en seriös fasad som gör att deras förehavanden får en skenbar legitimitet. Dessa organisationer är väl medvetna om inkassolagens undantag från tillståndsplikten och åberopar dem i samband med brottsutredningar. En utvidgad tillståndsplikt skulle frånta dem möjligheten att utåt framställa sig som helt legitima inkassoföretag. Detta skulle knappast avhålla kriminella borgenärer från att anlita dem, men för de småföretagare och andra som hittills anlitat organisationerna för indrivning av ordinära fordringar torde vetskapen om att inkassoöverksamheten som sådan är illegal kunna ha en avhållande effekt. Det är enligt regeringens mening angeläget att tillståndsplikten i inkassolagen får en sådan utformning att man undviker att verksamhet med koppling till organiserad brottslighet framställs som legitim och jämställd med seriös inkassoöverksamhet.

Inkassolagens undantag från det allmänna tillståndskravet när det gäller begränsad inkassoöverksamhet öppnar för en oseriös indrivningsverksamhet som i praktiken undgår Datainspektionens tillsyn. Den organiserade brottsligheten måste bekämpas på bred front och med alla till buds stående medel. Åtal för brott mot inkassolagen är, som flera remissinstanser framhållit, inte något särskilt vasst vapen i kampen mot den organiserade brottsligheten, men det kan vara en åtgärd bland flera som sammantaget bidrar till att stävja en verksamhet som allvarligt kränker och skadar enskilda. En lagstiftning som inte lämnar något lagligt utrymme för kriminella gruppers indrivningsverksamhet tjänar

6.3 Tillståndsplikten utvidgas

Regeringens förslag: Undantaget från tillståndsplikten för verksamhet som är av tillfällig natur och avser enstaka fordringar slopas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Det helt övervägande antalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan någon invändning. *Företagarnas Riksorganisation* har dock avstyrkt med hänvisning till att en utvidgning av tillståndsplikten drabbar även seriösa personer och företag samtidigt som det inte kan förväntas ha någon avhållande effekt för dem som är kriminella.

Skälen för regeringens förslag: Slutsatsen i föregående avsnitt innebär att man måste överväga vilka alternativa lagstiftningsåtgärder som står till buds och vilket alternativ som är mest verksamt utan att det leder till oacceptabla konsekvenser för dem som är seriösa.

Ett sätt att komma åt problemet, vilket diskuteras också i promemorian, skulle kunna vara att straffsanktionera brott mot god inkassosed. Den oseriösa inkassoverksamhet som saken gäller omfattas av inkassolagens krav på god inkassosed, även om den inte är tillståndspliktig. En fördel med denna lösning är att kriminaliseringen träffar det straffvärda beteendet, dvs. just de inkassoåtgärder som gäldenären upplever som hotfulla och integritetskränkande. En sådan straffsanktionering skulle inte heller medföra någon ökad byråkrati eller annan olägenhet för dem som under seriösa former åtar sig enstaka indrivningsuppdrag och utför dessa på ett oantastligt sätt. De blir med denna lösning alltjämt befriade från tillståndsplikten och påverkas inte av lagändringen så länge de iakttar god inkassosed.

Mot detta talar emellertid, som påpekades vid diskussionsmötet, de betydande utredningssvårigheter som kan förutses. Som tidigare nämnts känner de som utsätts för våld eller hot av personer med anknytning till den organiserade brottsligheten ofta en stark ovilja att lämna uppgifter till polisen och inför domstol. Samma problem dyker upp när det gäller andra former av indrivningsåtgärder som strider mot god inkassosed. Det kan bli näst intill omöjligt för myndigheterna att ingripa mot denna form av oseriös inkassoverksamhet, om de först måste utreda exakt hur inkassoåtgärderna har gått till och styrka brott mot god inkassosed. En annan invändning mot att kriminalisera brott mot god inkassosed, som också framhållits av någon remissinstans, är att det skulle träffa också sådana företag som bryter mot god inkassosed på mindre flagranta sätt än de grupper som ägnar sig åt organiserad brottslighet. På så sätt skulle lagstiftningsåtgärden få effekter för en betydligt vidare krets av personer och företag än dem vars verksamhet motiverar åtgärden. Datainspektionen meddelar årligen ett stort antal föreskrifter med anledning av sin tillsynsverksamhet. I vissa fall förenas dessa föreskrifter med viten. Det händer också att inspektionen återkallar tillstånd på grund av brott

mot god inkassosed. Detta är ett väl fungerande tillsyns- och sanktionssystem. Att då straffbelägga alla former av brott mot god inkassosed synes vara en onödig belastning på rättsvårdande myndigheter och domstolar. Visserligen skulle det vara möjligt att undanta ringa fall från straffansvar. Därmed skulle man undvika att misstag som inte framstår som straffvärda faller inom det kriminaliserade området. Även med en sådan ordning torde dock många av de ärenden som idag hanteras på ett tillfredsställande sätt av Datainspektionen bli fall för polis, åklagare och domstol. Ett ytterligare skäl mot en sådan lösning är naturligtvis svårigheterna att i förväg avgöra vad som utgör god inkassosed.

Att kriminalisera brott mot god inkassosed framstår enligt regeringens mening som ett mindre lämpligt sätt att bekämpa den oseriösa inkassoverksamheten.

Det alternativ som Datainspektionen själv pekat på i sin framställan till Justitiedepartementet är att tillståndsplikten utvidgas så att den omfattar även tillfällig verksamhet.

I detta sammanhang får inte glömmas bort att den nuvarande ordningen bygger på en avvägning mellan, å ena sidan, intresset av en tillräckligt effektiv samhällskontroll över etableringen inom inkassobranchen och, å andra sidan, önskemålet att undvika vad som kan uppfattas som obefogat krångel. Det är svårt att bedöma hur många seriösa personer och företag som skulle tvingas söka tillstånd, om undantaget för tillfällig inkassoverksamhet begränsades eller försvann. Man kommer ändå inte ifrån att det finns en grupp privatpersoner och näringsidkare som kommer att drabbas av ett visst omak, låt vara att man kan räkna med en snabb handläggning av dessa ärenden vid Datainspektionen.

För denna grupp, som under ordnade former bedriver tillfällig och begränsad inkassoverksamhet, är för övrigt inte heller den nuvarande ordningen helt tillfredsställande. Sedan Datainspektionen upphävde den föreskrift (1 § andra stycket 6 i Datainspektionens föreskrifter [DIFS 1989:1] om tillstånd enligt 2 § inkassolagen) som preciserade begreppen ”tillfällig natur” och ”enstaka fordringar” råder osäkerhet om vilken omfattning en verksamhet skall ha för att bli tillståndspliktig. Det innebär att också den som är seriös riskerar att ofrivilligt tänga det straffbara området på grund att han eller hon inte kan bedöma om antalet uppdrag är så stort att tillstånd måste sökas. Regeringen anser att detta inte är tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. För den grupp som drabbas av en viss ökad byråkrati innebär en utökad tillståndsplikt likväl fördelen av klarare regler om vad som gäller.

Mot olägenheten av ökad byråkrati måste ställas de effekter en utvidgad tillståndsplikt kan ha i bekämpandet av oseriös och integritetskränkande indrivning med anknytning till grupper som präglas av organiserad brottslig verksamhet. Som påpekades vid diskussionsmötet har ett generellt tillståndskrav den fördelen att det – under förutsättning att tillstånd inte har beviljats – är möjligt att väcka åtal så snart det kan visas att indrivningsverksamhet förekommit. Att styrka exakt hur uppdraget har utförts är inte nödvändigt. Ett åtal skulle inte heller kunna ogillas för att omfattningen av verksamheten inte var tillräckligt stor, se avsnitt 6.1.

Ett skärpt krav på tillstånd framstår i regeringens ögon som den mest rimliga och adekvata åtgärden för att stävja den oseriösa inkassoverksamheten. Att ytterligare inskränka tillämpningsområdet för undantaget för tillfällig och begränsad inkassoverksamhet, t.ex. genom ett krav på naturlig anknytning till annan verksamhet, synes inte vara en framkomlig väg. Det är heller ingen remissinstans som har förordat en sådan lösning. Regeringen föreslår därför att undantaget för tillfällig och begränsad inkassoverksamhet avskaffas.

6.4 Undantag för indrivning av närståendes fordringar

Regeringens förslag: Enskilda personers indrivning av närståendes fordringar jämställs med indrivning av egna fordringar och undantas från inkassolagens tillämpningsområde. Begreppet ”närstående” definieras på samma sätt som i 4 kap. 3 § första stycket konkurslagen (1987:672).

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens förslag. I promemorian finns dock inte någon definition av närståendebegreppet i lagtexten.

Remissinstanserna: Det helt övervägande antalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning. Några av dem – *Riksskatteverket*, *Finansinspektionen* och *Länsrätten i Stockholms län* – har gjort gällande att begreppet närstående av rättssäkerhetsskäl bör förtydligas. Även *Svensk Handel* har pekat på problemet med att dra gränsen för vem som är att anse som närstående.

Skälen för regeringens förslag: Den i föregående avsnitt föreslagna lösningen innebär att även en privatperson som hjälper exempelvis en nära släkting med att driva in någon enstaka fordran blir skyldig att söka tillstånd, om inga andra ändringar i lagen genomförs. Det finns en klar risk att allmänheten har svårt att se motiven för detta och att den enskilde inte ens kommer på tanken att en sådan åtgärd kan vara tillståndspliktig. Att den som i en sådan situation underlåter att söka tillstånd gör sig skyldig till ett brott går inte att förankra i allmänhetens rättsmedvetande. En sådan bestämmelse ligger inte heller i linje med kravet på att endast förfaranden som är i egentlig mening straffvärda skall vara kriminaliserade. Samtidigt torde allmänheten ha stor förståelse för att det är angeläget att bekämpa den oseriösa indrivningsverksamhet som bedrivs inom kriminella kretsar.

Ett sätt att lösa denna konflikt skulle kunna vara att undanta ringa brott från kriminaliseringen. Detta kräver dock att man på något sätt kan ange vilka omständigheter som gör att ett brott skall betraktas som ringa, och det kan innebära en hel del svårigheter. Det synes således svårt att tillräckligt tydligt ange vilka omständigheter som skulle leda till frihet från ansvar. Med de krav på förutsebarhet som alltid måste ställas i straffrättsliga sammanhang förefaller det inte vara en framkomlig väg att undanta ringa brott.

Det är framför allt i kretsen av de närmast anhöriga, t.ex. makar eller nära släktingar, som det finns ett behov av att lätt kunna hjälpa varandra med indrivningsuppdrag. När det gäller behovet av offentlig kontroll

finns det knappast någon avgörande skillnad mellan, å ena sidan, det fallet att en yngre familjemedlem hjälper en äldre med att upprätta ett inkassobrev och undertecknar som dennes ombud och, å andra sidan, det fallet att den äldre personen själv skriver under det färdiga brevet. Indrivningsuppdrag för någon inom den trängre familjekretsen bör utan olägenhet kunna jämföras med indrivning av egna fordringar. Detta gäller inte bara i fråga om tillståndsplikten utan också i fråga om andra aspekter av inkassolagen såsom kravet på iakttagande av god inkassosed och Datainspektionens tillsyn. I praktiken torde det för övrigt inte heller förekomma någon tillsynsverksamhet som avser dessa fall. För att balansera det skärpta tillståndskravet föreslår regeringen därför att enskilda personers indrivning av närståendes fordringar undantas från lagens tillämpningsområde under samma förutsättningar som gäller för egna fordringar.

Förslaget innebär att inkassolagen skall tillämpas beträffande indrivning av närståendes fordringar, om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning. Lagen kan således inte kringgå genom att en fordran överläts för indrivning till en släkting till en kriminell person med anknytning till organiserad brottslighet.

I likhet med flera remissinstanser anser regeringen att begreppet närstående bör preciseras i lagtexten. En lämplig förebild synes vara bestämmelsen i 4 kap. 3 § första stycket konkurslagen (1987:672).

6.5 Undantaget för särskilda kategorier utvidgas inte

Regeringens bedömning: Undantaget från tillståndsplikten för särskilt angivna kategorier utvidgas inte.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har delat regeringens bedömning eller lämnat den utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: Ett avskaffande av undantaget från tillståndsplikten i 2 § tredje stycket inkassolagen för tillfällig och begränsad inkassoverksamhet aktualiserar frågan om en sådan ändring i någon mån bör kompenseras med att det i samma stycke angivna undantaget för särskilda kategorier utökas. Utgångspunkten är att det måste föreligga starka skäl för att en verksamhet generellt skall undantas från tillståndsplikten. För närvarande omfattar undantaget främst företag under Finansinspektionens tillsyn samt advokater (se avsnitt 6.1). Gemensamt för dessa grupper är att de är underkastade någon form av effektiv tillsyn.

Datainspektionen har i sin framställan pekat på att auktoriserade revisorer kan vara en grupp för vilken ett undantag är motiverat. Också vid Justitiedepartementets diskussionsmöte var det en utbredd uppfattning att åtminstone auktoriserade revisorer kan undantas från kravet på tillstånd. Svenska Revisorssamfundet har emellertid i sitt remissvar anfört att varken auktoriserade eller godkända revisorer bör omfattas av något undantag.

Auktoriserade revisorer, liksom godkända revisorer och revisionsbolag, står enligt 3 § lagen (1995:528) om revisorer under tillsyn av Revisorsnämnden, som också prövar frågor om disciplinära åtgärder. Detta talar för att undantag från inkassolagens tillståndsplikt skall kunna komma i fråga. Enligt 15 § får revisorer emellertid inte utöva annan verksamhet än revisionsverksamhet, om utövandet kan rubba förtroendet för deras opartiskhet eller självständighet. Mot bakgrund av den relativt restriktiva praxis som Revisorsnämnden utvecklat vid tillämpning av denna bestämmelse framstår det som tveksamt om inkassouppdrag är en verksamhet som är förenlig med kravet på opartiskhet. Med hänsyn härtill anser regeringen inte att revisorer skall undantas från tillståndsplikten.

Liknande hänsyn gör sig gällande i fråga om de registrerade fastighetsmäklarna. Dessa står visserligen under tillsyn av Fastighetsmäklarnämnden (se 7 § fastighetsmäklarlagen [1995:400]). För fastighetsmäklare gäller emellertid att de skall ta till vara både säljarens och köparens intressen (12 §) samt att de inte får ägna sig åt verksamhet som är ägnad att rubba förtroendet för dem som mäklare (14 § andra stycket). Inkassoverksamhet kan därför inte anses ha så naturligt samband med fastighetsmäklarverksamheten att det är motiverat att undanta fastighetsmäklare från tillståndskravet.

En annan grupp som tillfälligt kan ägna sig åt att driva in fordringar är boutredningsmän och konkursförvaltare.

En boutredningsman är ställföreträdare för den juridiska person som dödsboet utgör (19 kap. 12 § ärvdabalken). På motsvarande sätt är en konkursförvaltare ställföreträdare för ett konkursbo. De inkassoåtgärder som en boutredningsman eller konkursförvaltare vidtar för dödsboets respektive konkursboets räkning avser alltså inte indrivning av fordringar för annans räkning. Sådan verksamhet är exempel på indrivning av egna fordringar och omfattas inte av tillståndskravet (2 § första stycket inkassolagen).

När det gäller boutredningsmännen är det för övrigt så enligt 1 § andra stycket inkassolagen att lagen över huvud taget inte är tillämplig på indrivning av dödsboets fordringar, om inte dessa har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

I sammanhanget kan också påpekas, att om boutredningsmannen eller konkursförvaltaren är advokat, så omfattas vederbörande redan av det nu gällande undantaget. Regeringen finner att det inte heller för dessa två grupper behövs något särskilt undantag.

6.6 Behovet av följdändringar

Regeringens bedömning: Inga ändringar bör göras i 10, 10 a eller 11 §§ inkassolagen (1974:182).

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt regeringens förslag eller lämnat det utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: När undantaget från tillståndsplikten för tillfällig och begränsad inkassoverksamhet avskaffas, finns det skäl att överväga om det finns andra bestämmelser i inkassolagen som har en sådan anknytning till detta undantag att följdändringar är motiverade.

Regler om inkasserade medel

I 10 § första stycket anges att inkasserade medel skall hållas avskilda. Vidare gäller som huvudregel att medel som uppburits i inkassoverksamhet utan dröjsmål skall sättas in på räkning i bank eller motsvarande. Från denna regel görs undantag för medel som uppburits i en inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar. Med andra ord har detta undantag samma tillämpningsområde som det undantag från tillståndsplikten som föreslås slopas.

Bakgrunden till bestämmelsen är att huvudmannen såsom fordringsägare skall vara sakrättsligt skyddad gentemot inkassoombudets övriga borgenärer. Från fordringsägarens synpunkt är det säkrast om medlen sätts in på ett särskilt bankkonto eller motsvarande. För privatpersoner som driver in enstaka fordringar och för annan inkassoverksamhet av obetydlig omfattning har det emellertid ansetts att ett sådant mera kvalificerat avskiljande inte är nödvändigt. I sådana fall är det alltså tillräckligt att medlen hålls avskilda i exempelvis ett särskilt kuvert.

Den lättnad som gäller förfarandet vid avskiljandet av medel har således inte något direkt samband med undantaget från tillståndsplikten. Det torde därför inte vara motiverat att ändra bestämmelserna om avskiljande av medel för den kategori av inkassoverksamhet som enligt de föreslagna reglerna kommer att omfattas av kravet på tillstånd.

Regler om gäldenärsregister

Bestämmelserna i 10 a § angående gäldenärsregister gäller endast tillståndspliktig inkassoverksamhet. De är avsedda att undanröja risker för integritetskränkningar och liknande skador som kan uppkomma till följd av olämpliga överlåtelse eller upplåtelse av register i samband med att inkassoverksamhet läggs ned eller dylikt. Att bryta mot dessa regler är straffsanktionerat enligt 17 §. I vissa fall kan ett register enligt 17 a § förklaras förverkat. Med beaktande av bl.a. dessa sanktioner har bestämmelserna begränsats till att gälla register i tillståndspliktig inkassoverksamhet. Med hänsyn till att de ändå är tillämpliga på huvuddelen av den kommersiellt bedrivna inkassoverksamheten, har detta ansetts tillräckligt från integritetsskyddssynpunkt (jfr prop. 1980/81:10 s. 151). Om ett gäldenärsregister utgör ett personregister, är dessutom datalagens (1973:289) integritetsskyddande bestämmelser tillämpliga.

När nu en viss del av uppdragstagarna i den tillståndsbefriade sektorn föreslås överföras till den tillståndspliktiga finns det skäl att överväga om det innebär några oacceptabla olägenheter eller andra nackdelar att de samtidigt kommer att omfattas av reglerna om gäldenärsregister. Det kan

därvid konstateras att det ligger i sakens natur att den som åtar sig endast enstaka uppdrag sällan kan komma i kontakt med så många gäldenärer att det går att upprätta register som någon annan kan ha intresse av att förvärva eller nyttja. Överlåtelser eller upplåtelser av register torde därför komma i fråga endast i undantagsfall för dem som berörs av de ändrade tillståndsreglerna. Register över gäldenärer kan visserligen förekomma även i tillfällig och begränsad inkassoverksamhet och med de ändrade regler som föreslås kommer anmälningsplikten i 10 a § andra stycket att gälla även för sådan verksamhet. Detta kan dock inte anses medföra någon olägenhet av betydelse. Några ändringar i reglerna om register i inkassoverksamhet föreslås därför inte.

Tystnadsplikt

I 11 §, som reglerar tystnadsplikten i inkassoverksamhet, anges ett undantag som har samma tillämpningsområde som det undantag från tillståndsplikten som föreslås avskaffas. Sålunda anges att tystnadsplikten inte gäller i fråga om inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar. Avsikten med den bestämmelsen är dock inte att generellt koppla tystnadsplikten till tillståndsplikten (se prop. 1980/81:10 s. 153). En sådan koppling fanns före 1981 års lagändringar men avskaffades då. Följaktligen gäller tystnadsplikten även vid exempelvis s.k. koncerninkasso som enligt 2 § andra stycket är undantagen från tillståndsplikten.

Att tillfällig och begränsad inkassoverksamhet kommer att omfattas av tillståndsplikten behöver således inte med nödvändighet innebära att sådan verksamhet också skall underkastas tystnadsplikt. Inför 1981 års lagändringar anförde Lagrådet att det synes välbetänkt att inte låta tystnadsplikten omfatta någon som helt tillfälligt och utan inslag av yrkesmässighet inkasserar en fordran för annans räkning eller dylikt, även om detta sker under sådana förhållanden att lagen i och för sig är tillämplig. Straffsanktionerad tystnadsplikt brukar under liknande förhållanden inte gälla för enskilda personer, framhöll Lagrådet (prop. 1980/81:10 s. 328). Mot bakgrund därav infördes den nu gällande formuleringen som alltså anknyter till undantaget från tillståndsplikten i 2 § tredje stycket.

De principer som Lagrådet gav uttryck för år 1980 framstår fortfarande som relevanta. Enskilda personer som åtar sig enstaka uppdrag utan inslag av yrkesmässighet bör inte åläggas tystnadsplikt. I de fall där inkassouppdrag tillfälligt utförs i en yrkesmässig rörelse som huvudsakligen har en annan inriktning är det inte lika självklart. Det har emellertid inte framkommit några tecken på att undantaget missbrukas eller några andra omständigheter som motiverar att man nu skulle frångå den hittills gällande ordningen.

Det föreslås därför att undantaget från tystnadsplikten kvarstår för verksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar.

Regeringens förslag: "Bankinspektionen" byts ut mot "Finansinspektionen". Bestämmelserna om Sveriges Investeringsbank AB utgår. Straffbestämmelsen i 17 § 1 inkassolagen (1974:182) ändras redaktionellt så att det tydligare framgår att också enstaka åtgärder kan utgöra olovlig inkassoverksamhet.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. *Riksåklagaren* har föreslagit ytterligare en redaktionell ändring. Enligt Riksåklagarens uppfattning är begreppet "inkassoverksamhet" inte helt adekvat i de situationer då det handlar om enstaka inkassoåtgärder. Riksåklagaren befarar att det med hänsyn till legalitetsprincipen kan medföra problem att tillämpa straffbestämmelser som talar om inkassoverksamhet i fall där den tilltalade åtagit sig något enstaka uppdrag.

Skälen för regeringens förslag: Ärendet föranleder två ändringar av närmast redaktionell karaktär i 2 § tredje stycket och 13 § inkassolagen.

I 2 § tredje stycket inkassolagen anges att företag under "bankinspektionens" tillsyn är undantagna från kravet på Datainspektionens tillstånd för bedrivande av inkassoverksamhet. Vidare sägs i 13 § första stycket att företag under "bankinspektionens" tillsyn är undantagna från Datainspektionens tillsyn. Bankinspektionen och försäkringsinspektionen slogs emellertid per den 1 juli 1991 samman till en central förvaltningsmyndighet, Finansinspektionen. Enligt lagen (1991:936) med anledning av Finansinspektionens inrättande skall författningsbestämmelser om bankinspektionen avse Finansinspektionen. Sålunda skall hänvisningarna i inkassolagen till bankinspektionen egentligen avse Finansinspektionen. I motiven till lagen om inspektionens inrättande anfördes att nödvändiga ändringar i andra lagar eller förordningar som hänvisade till bankinspektionen eller försäkringsinspektionen borde göras i det löpande författningsarbetet (se prop. 1990/91:177 s. 11). I enlighet härmed föreslås att "bankinspektionen" byts ut mot "Finansinspektionen" både i 2 och 13 §§.

I 2 och 13 §§ nämns Sveriges Investeringsbank AB. Det var en statligt ägd bank som hade till syfte att finansiera projekt inom näringslivet. Särskilda villkor gällde för denna banks verksamhet. År 1989 överläts den till dåvarande PK-banken (numera Nordbanken). De speciella förutsättningar som hade gällt för investeringsbankens verksamhet och som motiverade bl.a. undantaget från kravet på tillstånd för inkassoverksamhet upphörde därmed att gälla.

Eftersom Sveriges Investeringsbank AB sålunda har upphört, skall det särskilda undantaget för denna bank i 2 och 13 §§ utgå.

När det gäller den fråga som *Riksåklagaren* väckt får regeringen till en början framhålla att de föreslagna lagändringarna inte innebär någon terminologisk förändring i förhållande till vad som gäller idag. Den definition av inkassoverksamhet som anges i 1 § täcker även enstaka inkassoåtgärder. Ingenting har framkommit som tyder på att detta vållat några problem under den tid som inkassolagen har varit gällande. Vad

som däremot är nytt är att ansvar enligt 17 § 1 kan komma ifråga även när någon som en engångsföreteelse åtagit sig att driva in en eller ett par fordringar. I lagrummet anges att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet ”bedriver inkassoverksamhet utan föreskrivet tillstånd” döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Begreppet ”verksamhet” synes i straffrättsliga sammanhang i allmänhet avse åtgärder eller aktiviteter av en viss varaktighet (jfr brotten olovlig kårverksamhet och olovlig underrättelseverksamhet, 18 kap. 4 § respektive 19 kap. 10 § brottsbalken). Om en verksamhet är kriminaliserad brukar det med andra ord vara fråga om ett s.k. perdurerande brott. Ansvarsbestämmelsen i inkassolagen måste emellertid läsas mot bakgrund av den tydliga definition av begreppet ”inkassoverksamhet” som inleder lagen.

För att tydligare markera att även enstaka åtgärder kan utgöra en olovlig inkassoverksamhet i lagens mening, bör emellertid 17 § 1 ändras redaktionellt. Ett lämpligt alternativ kan då vara att ange att straffansvar inträder för den som ”utan föreskrivet tillstånd vidtar en åtgärd som utgör inkassoverksamhet enligt denna lag”. På så sätt framhävs – i legalitetsprincipens intresse – att också enstaka åtgärder kan vara straffbara utan att inkassolagens inarbetade terminologi behöver ändras.

7 Granskning av uppteckning av förhørsutsaga

Regeringens förslag: I 23 kap. 21 § rättegångsbalken införs en möjlighet att låta den som har hörts under en förundersökning granska uppteckningen av utsagan först efter det att förhöret har avslutats.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Promemorians förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom *Sveriges advokatsamfund*. Samfundet menar att den möjlighet att granska uppteckningen som föreslås bli införd skall gälla generellt, och inte bara beträffande förhör som varit särskilt omfattande eller behandlat komplicerade sakförhållanden.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gällande rätt skall en uppteckning av en förhørsutsaga få sin slutliga avfattning och granskas av den hörde innan förhöret avslutas.

Åklagarutredningen -90 föreslog i betänkandet Ett reformerat åklagarväsende (SOU 1992:61) att den som hörts under en förundersökning skulle ges tillfälle att granska vad som upptagits av förhöret i protokollet innan förundersökningen avslutades. Regeringen fann i sina överväganden (prop. 1994/95:23 s. 82 f.) – i likhet med utredningen – att dokumentationen av vad som framkommit under en förundersökning inte borde göras mer omfattande än vad som behövs i det enskilda fallet för att syftet med förundersökningen skall fyllas. I likhet med vad Riksåklagaren anförde i sitt remissvar på utredningen ansåg regeringen att frågorna om dokumentation lämpade sig väl för metodutveckling i fråga om teknikanvändning och den allmänna uppläggnings av

förundersökningsprotokollen. Detta bedömdes emellertid kunna ske inom ramen för gällande lagstiftning. Utredningens förslag i dessa delar ledde inte till lagstiftning.

I mer komplicerade ärenden kan det emellertid vara svårt för förhørsledaren att under förhöret ge uppteckningen dess slutliga avfattning. En annan aspekt på problemet är att det också kan vara svårt för den hörde att, efter att kanske bara ha lyssnat på förhørsledarens efter hand på ljudband intalade redogörelse, ta ställning till om han har några synpunkter att lämna på den avfattning som uppteckningen har fått. En möjlighet bör därför införas att, i enlighet med vad Riksåklagaren nu föreslagit, i mer komplicerade sammanhang låta skriva ut förhöret och genomföra den hördes granskning av uppteckningen efter det att förhöret är avslutat. Erfarenheterna av det gällande systemet berättigar dock inte till den slutsatsen att den ordningen, som Sveriges advokatsamfund föreslagit, bör gälla som en huvudregel för alla förhör.

8 Kostnader

De ökade kostnader som kan komma att följa av de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och varusmuggningslagen skall kunna hanteras utan att polis och tull tilldelas ökade resurser.

De föreslagna ändringarna i inkassolagen kan medföra ett ökat antal ansökningar om tillstånd hos Datainspektionen. Ökningen torde dock bli tämligen marginell och Datainspektionen bör kunna handlägga ansökningarna utan tilldelning av ökade resurser.

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De ändrade bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999. Några särskilda övergångsbestämmelser har inte föreslagits.

Svensk Handel har i sitt remissyttrande över departementspromemorian Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet (Ds 1997:63) anfört att tidsmarginalerna blir alltför snäva för den som bedriver en begränsad, hittills tillståndsbefriad verksamhet och som måste hinna söka och få tillstånd innan lagen träder i kraft. Detta kan framförallt vålla problem för den som i rörelseform erbjuder olika slags service, där inkassouppdrag ingår som ett led. Svensk Handel har därför föreslagit att sanktioner för brott mot tillståndsplikten inte skall komma i fråga under en övergångs-period.

Regeringen anser att det vore tämligen meningslöst att utvidga tillståndsplikten vid en viss tidpunkt, om sanktioner för brott mot tillståndsplikten inte kan komma i fråga förrän längre fram. I så fall är det bättre att skjuta upp lagändringens ikraftträdande. Lagändringen har emellertid föranletts av ett allvarligt och skrämmande fenomen som förefaller ha fått ökad spridning under de senaste två åren. Det är därför angeläget att lagen kan träda i kraft så snart som möjligt.

För den som bedriver inkassoverksamhet som ett begränsat inslag i en mer omfattande service är det angeläget att söka tillstånd i god tid före den 1 januari 1999. Datainspektionen har förutskickat att snabb handläggning kan påräknas. Om tillståndet ändå inte skulle vara klart tills lagen träder i kraft, innebär det att uppdragstagaren måste avstå från att framställa krav eller vidta andra inkassoåtgärder innan tillstånd har meddelats. Han eller hon är dock oförhindrad att under mellantiden ingå uppdragsavtal om indrivning och marknadsföra sin inkassoservice. Mot bakgrund av detta anser regeringen inte att avsaknaden av övergångsbestämmelser leder till några olägenheter som inte kan godtas.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap. 21 §

I det *andra stycket* införs en regel som innebär att den hördes granskning av uppteckningen av förhørsutsagan under vissa förutsättningar får ske efter det att förhöret har avslutats (se avsnitt 7). Detta får ske om förhöret har varit särskilt omfattande eller behandlat komplicerade sakförhållanden.

Uttrycken *särskilt omfattande* och *komplexerade sakförhållanden* har valts för att markera att det är fråga om en undantagsregel. Den största delen av förhören skall således behandlas i enlighet med huvudregeln, dvs. den hördes granskning av uppteckningen skall ske innan förhöret avslutas. I vissa typer av ärenden, t.ex. ärenden avseende ekonomisk brottslighet av större omfattning, kan det dock vara av värde att förhørsledaren bereds möjlighet att i efterhand göra färdigt uppteckningen av förhöret. Han får därigenom möjlighet att kontrollera att sifferuppgifter och redogörelser för komplicerade transaktioner redovisas på ett sätt som överensstämmer med vad som har förekommit under förhöret. Även den hördes möjligheter att bedöma om det som upptecknats står i överensstämmelse med hans uppfattning om händelseförloppet ökar.

I de fall där uppteckningen inte får sin slutliga avfattning under förhöret skall den hördes granskning av uppteckningen ske så snart som möjligt. I normalfallet bör detta innebära att uppteckningen färdigställs påföljande arbetsdag och att den hörde därefter på lämpligt sätt, t.ex. med post, får del av uppteckningen för granskning.

Paragrafen har också bearbetats redaktionellt.

28 kap. 3 §

Paragrafens första led – om husrannsakan i lokaler som är tillgängliga för allmänheten – har bearbetats redaktionellt och bringats i överensstämmelse med lydelsen av 20 § första stycket andra meningen polislagen (1984:387), som avser samma typ av lokaler.

Den särskilda bestämmelsen om husrannsakan i tillhåll för lösdrivare och förbrytare eller där handel och dylikt sker med eftersökt gods –

paragrafens andra led – har upphävts (se avsnitt 5.2). De särskilda bestämmelser som finns i 27 § pantbankslagen (1995:1000) och 5 § lagen (1981:2) om handel med skrot och begagnade varor, som har anknytning till den upphävda bestämmelsen och som bl.a. föreskriver en skyldighet för den som driver verksamheten att lämna polismyndigheten respektive tillsynsmyndigheten tillträde till de lokaler som verksamheten bedrivs i, behålls oförändrade.

I ett nytt *andra stycke* införs en särregel om husrannsakan för sådant ändamål som avses i 28 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken, dvs. såväl reell som personell husrannsakan, när det för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller däröver. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.3.

För att bestämmelsen skall vara tillämplig förutsätts att lokalen inte huvudsakligen utgör bostad (se sista meningen). Att en person med anknytning till en mc-klubb mer eller mindre permanent bosätter sig i en klubblokal eller att gäster till klubben tillfälligt övernattar i den utesluter alltså inte en tillämpning av regeln. Om en klubb håller sammankomster i någon medlems permanenta bostad ställer sig saken dock annorlunda. Det avgörande för om regeln är tillämplig eller inte blir en samlad bedömning av lokalens huvudsakliga användningsområde. Det kan här påpekas att ordet lokal inte används i samma betydelse som i t.ex. 12 kap. jordabalken eller i bostadsrättslagen (1991:614) utan kan innefatta också t.ex. vad som är avsett att användas som bostad. Exempel på att ordet används i denna betydelse finns i annan central lagstiftning, t.ex. 18 kap. 4 § brottsbalken.

Vidare förutsätter en tillämpning av bestämmelsen att lokalen brukar användas av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet. I rekvisitet ”brukar användas” ligger ett krav på en viss återkommande frekvens i användningen av lokalen. Att en sammanslutning vid ett enstaka tillfälle hyr t.ex. en konsertlokal kan alltså inte medföra att bestämmelsen blir tillämplig. Det är dock inte nödvändigt att de aktuella personerna är de enda som använder lokalen eller att de innehar den på mer permanent basis.

En ytterligare förutsättning för en husrannsakan enligt bestämmelsen är att de personer som använder lokalen *kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet*. Beviskravet *kan antas* avser såväl misstankarna om verksamheten som vilka personer som ägnar sig åt den. Med det valda uttrycket markeras att det inte är någon särskilt hög tröskel. I allmänhet torde polisen beträffande grupper som står under deras uppsikt, genom t.ex. spanings- och underrättelseverksamhet, redan ha tillräckligt underlag för att dra denna slutsats. Misstankarna skall, till skillnad från när det gäller det brott som föranleder husrannsakingen, avse *brottslig verksamhet*. Detta uttryck förekommer bl.a. i tull- och polisregisterlagstiftningen (se 4 § lagen [1997:1058] om register i Tullverkets brottsbekämpande verksamhet [prop. 1997/98:11, bet. 1997/87:SkU8, rskr. 1997/98:74] och 3 § i förslaget till polisdatalag i prop. 1997/98:97). Den inskränkning till *allvarlig brottslig verksamhet* – dvs. verksamhet som innefattar brott för vilket är föreskrivet fängelse i två år eller däröver – som i de lagarna intagits i definitionerna har uteslutits här, av samma skäl som föranlett avgränsningen avseende vilket brott som utredningen

skall avse. Med uttrycket markeras att det inte är fråga om misstankar om konkreta brott som avses.

Enligt ett nytt *tredje stycke* gäller samma förutsättningar för husrannsakan också i utrymmen och fordon i omedelbar anslutning till lokalen. De anläggningar som klubbarna använder utgörs ofta av inhägnade områden med olika byggnader. Genom tillägget omfattas också sådana byggnader av bestämmelsens tillämpningsområde.

För att en husrannsakan enligt den nya bestämmelsen skall få genomföras uppställs som krav att det finns särskild anledning att anta att ändamålet med den kommer att uppfyllas. Kravet innebär att en husrannsakan inte får företas utan en föregående prövning av sannolikheten för att den kommer att medföra det avsedda resultatet (jfr prop. 1990/91:129 s. 28). Det är klart lägre än det krav som gäller enligt huvudreglerna i 28 kap. 1 § andra stycket och 2 § rättegångsbalken. I kravet på särskild anledning ligger att det objektivt sett måste framstå som berättigat att förvänta sig det avsedda resultatet.

En husrannsakan enligt den nya bestämmelsen får, i likhet med vad som i övrigt i huvudsak gäller vid husrannsakan, inte göras utan föregående beslut av rätten, åklagaren eller undersökningsledaren (28 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken). Endast då ett sådant beslut inte kan avvaktas får en polisman besluta om åtgärden (28 kap. 5 § rättegångsbalken). Beslut om husrannsakan i syfte att delge stämning eller kallelse i brottmål är dock förbehållet rätten.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

18 §

Enligt paragrafen har polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid Kustbevakningen rätt att utan förordnande göra husrannsakan i vissa typer av lokaler för att söka efter egendom som kan antas vara förverkad enligt lagen om straff för varusmuggling (varusmuggningslagen). Genom en hänvisning till 28 kap. 3 § rättegångsbalken omfattar bestämmelsen bl.a. den typ av lokaler som avses i den paragrafen. Hänvisningen ändras nu till att avse endast det första stycket, dvs. sådana lokaler som är tillgängliga för allmänheten. Den nya regeln om husrannsakan i 28 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken kommer således inte att omfattas av denna bestämmelse.

Det kan framhållas att tulltjänstemän och tjänstemän vid Kustbevakningen vid fråga om brott mot varusmuggningslagen har samma rätt att utföra en husrannsakan enligt rättegångsbalken som en polisman har.

Paragrafen har även bearbetats redaktionellt.

10.3 Förslaget till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)

Prop. 1997/98:181

1 §

Paragrafen anger inkassolagens tillämpningsområde. Undantaget i *andra stycket* har utvidgats så att enskilda personers indrivning av närståendes fordringar som regel undantas från lagens tillämpningsområde (se avsnitt 6.4). Enskilda personers indrivning av närståendes fordringar jämställs således med indrivning av egna fordringar, vilket innebär att lagen är tillämplig endast om fordringarna har uppkommit i näringsverksamhet eller övertagits för indrivning. Till indrivarens närstående hör familjemedlemmar, nära släktingar och andra som står indrivaren personligen särskilt nära. Begreppet närstående definieras på samma sätt som i 4 kap. 3 § första stycket konkurslagen (1987:672).

2 §

Paragrafen reglerar i vilka fall det krävs tillstånd av Datainspektionen för att inkassoverksamhet skall få bedrivas. Ändringar har gjorts endast i *tredje stycket*.

Det tidigare gällande undantaget för inkassoverksamhet som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar har tagits bort (se avsnitt 6.3). Detta innebär att tillstånd måste sökas hos Datainspektionen för all inkassoverksamhet enligt första stycket som inte omfattas av något undantag i andra eller tredje stycket och detta oberoende av hur begränsad verksamheten är.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bedriver inkassoverksamhet utan tillstånd kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år (17 § 1 punkten).

Paragrafen har även bearbetats redaktionellt.

13 §

Paragrafen har anpassats till att bankinspektionen har ersatts av Finansinspektionen och att Sveriges Investeringsbank AB har upphört (se avsnitt 6.7).

17 §

Paragrafen har ändrats redaktionellt för att det tydligare skall framgå att också enstaka åtgärder kan utgöra olovlig och straffbar inkassoverksamhet.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 21 § och 28 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

21 §¹

Vid förundersökningen skall protokoll föras över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen.

Sedan utsaga av misstänkt eller annan upptecknats, skall, innan eller *någon* annan *har* upptecknats *förhöret avslutas*, utsagan *uppläsas* skall utsagan *läsas upp* eller tillfälle eller tillfälle på annat sätt lämnas att på annat sätt lämnas *den som har* granska uppteckningen *samt den hörts* att granska uppteckningen. *hörde* tillfrågas, om han har något *Han skall också* tillfrågas om han att erinra mot innehållet. Erinran, har något att erinra mot innehållet. *ej föranleder* ändring, skall *Uppteckning och granskning skall* antecknas. *Därefter må* uppteckningen *ej* ändras. Har utsagan först *eller behandlar komplicerade* efter granskningen antecknats i *sakförhållanden, så snart som* protokollet, skall uppteckningen *möjligt därefter. En erinran som* biläggas handlingarna. *inte medför någon ändring skall* antecknas. *Efter granskningen får* uppteckningen inte ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål *må* i stället för I mindre mål *får* i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen. förekommit vid förundersökningen.

Så snart åtal beslutats, har den misstänkte eller hans försvarare rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Har offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, skall en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen.

¹ Senaste lydelse 1981:1294.

28 kap.

3 §

I lägenhet, som är tillgänglig för allmänheten eller plägar utgöra tillhåll för lösdrivare eller förbrytare eller där sådant gods, som eftersökes, plägar uppköpas eller mottagas som pant, må för ändamål, som sägs i 1 eller 2 §, husrannsakan ske jämväl i annat fall än där avses.

I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske också i annat fall än som avses där. I en samlingslokal som används av kriminellt belastade personer får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske, om det för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och det finns särskild anledning att anta att åtgärden kommer att medföra det avsedda resultatet.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1998.

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²

För eftersökande av egendom, som kan antagas vara enligt denna lag förverkad, må polisman, denna lag, får polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen utan förordnande Kustbevakningen utan förordnande företaga husrannsakan i lägenhet, företaga husrannsakan i sådan lokal, som avses i 28 kap. 3 § som avses i 28 kap. 3 § första rättegångsbalken, samt i magasin, stycket rättegångsbalken, samt i upplagsbodarna och uthuset. I övrigt magasin, upplagsbodarna och uthuset. I äge tulltjänsteman och tjänsteman övrigt har tulltjänsteman och vid kustbevakningen i fråga om tjänsteman vid Kustbevakningen i brott, som avses i denna lag, samma fråga om brott, som avses i denna rätt att utan förordnande företaga lag, samma rätt att utan förordnande husrannsakan som enligt nämnda företaga husrannsakan som enligt balk tillkommer polisman.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1998.

² Senaste lydelse 1988:431.

Förteckning över instanser som avgett remissyttranden över promemorian Husrannsakan hos vissa mc-klubbar m.m.

Prop. 1997/98:181
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över promemorian Husrannsakan hos vissa mc-klubbar m.m. avgetts av Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholms län, Polismyndigheten i Östergötlands län, Polismyndigheten i Gävleborgs län, Brottsförebyggande rådet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet och Sveriges advokatsamfund. Riksåklagaren har bifogat yttranden från överåklagarna vid Åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Förteckning över remissinstanser som avgett yttranden över betänkandet Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47)

Efter remiss har yttranden över betänkandet Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47) avgetts av Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Västerås tingsrätt, Umeå tingsrätt, Lidköpings tingsrätt, Ystads tingsrätt, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholms län, Polismyndigheten i Norrköping, Polismyndigheten i Gävleborgs län, Polismyndigheten i Luleå, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Sveriges advokatsamfund, JUSEK, Svenska Polisförbundet, Sveriges Läkarförbund, Sveriges domareförbund och Svenska Läkaresällskapet.

1995 års skatteflyktskommitté, Barnombudsmannen, Sveriges Industrieförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen har (de två sistnämnda gemensamt) ingett yttranden över betänkandet.

Riksåklagaren har bifogat yttrande från chefsåklagarna vid Åklagarmyndigheterna i Boden, Kalmar och Falun, överåklagarna vid Åklagarmyndigheterna i Göteborg och Stockholm, Regionåklagarmyndigheterna i Linköping, Malmö och Umeå samt Statsåklagarmyndigheten för speciella mål.

Landsorganisationen, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges polischefer och Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen har avstått från att yttra sig.

Lagförslagen i departementspromemorian (Ds 1997:63) Skärpt krav på tillstånd för inkasso- verksamhet

Prop. 1997/98:181
Bilaga 4

Förslag till lag om ändring i inkassolagen

Häriigenom föreskrivs att 1, 2 och 13 §§ inkassolagen (1974:182) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller indrivning av egen eller annans fordran genom krav eller annan inkassoåtgärd (inkassoverksamhet). Med inkassoåtgärd förstås åtgärd som innebär annan påtryckning på gäldenären än angivande av tid för betalning eller uppgift om att fordringen, om den inte betalas, kommer att överlämnas till någon annan för inkasso.

Beträffande enskilda personers eller dödsboms indrivning av egna eller dödsboms fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

Beträffande enskilda personers *indrivning av egna eller när- ståendes fordringar och dödsboms fordringar och* dödsboms indrivning av egna fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

Lagen gäller ej exekutiva myndigheters verksamhet.

2 §

Inkassoverksamhet, som avser indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av datainspektionen.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern behövs tillstånd endast i fall då inkasso- verksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

Tillstånd behövs *ej* för inkasso- verksamhet *som är av tillfällig natur och avser endast enstaka fordringar eller* som bedrivs av *Sveriges Investeringsbank AB, företag under bankinspektionens tillsyn eller advokat.* Tillstånd behövs *inte* för inkasso- verksamhet som bedrivs av företag under *Finansinspektionens tillsyn eller advokater.*

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. Inspektionens tillsyn omfattar dock *ej* verksamhet som bedrivs av *Sveriges Investeringsbank AB*, företag under *Finansinspektionens* tillsyn eller *advokat*.

Tillsynen skall utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1998.

Förteckning över instanser som avgett remissyttrande över departementspromemorian (Ds 1997:63) Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet

Prop. 1997/98:181
Bilaga 5

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian (Ds 1997:63) Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet avgetts av Hovrätten över Skåne och Blekinge, Malmö tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Justitiekanslern, Brottsförebyggande rådet, Datainspektionen, Finansinspektionen, Konkurrensverket, Konsumentverket, Rikspolisstyrelsen, Riksskatteverket, Riksåklagaren, Finansbolagens förening, Föreningen Auktoriserade Revisorer, Företagarnas Riksorganisation, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Svenska Inkassoföreningen, Svenska Kreditmannaföreningen, Svenska Revisorsamfundet, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Försäkringsförbund, Sveriges Industriförbund och Sveriges Inkassoorganisation.

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 21§ och 28 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***23 kap.**21 §¹

Vid förundersökningen skall protokoll föras över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen.

Sedan utsaga av misstänkt eller annan upptecknats, skall, innan *förhöret avslutas*, utsagan *uppläsas* eller tillfälle på annat sätt *lämnas* att granska uppteckningen *samt den hörde* tillfrågas, om han har något att *erinra* mot innehållet. *Erinran*, som *ej föranleder* ändring, skall antecknas. *Därefter* *må* uppteckningen *ej* ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål *må* i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen.

Så snart åtal beslutats, har den misstänkte eller hans försvarare rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Har offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, skall en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen.

Sedan *en* utsaga av *en* misstänkt eller *någon* annan *har* upptecknats skall utsagan *läsas upp* eller tillfälle på annat sätt *ges den som har hörts* att granska uppteckningen. *Han skall också* tillfrågas om han har något att *invända* mot innehållet. *Uppteckning och granskning skall ske innan förhöret avslutas eller, om förhöret är särskilt omfattande eller behandlar komplicerade sakförhållanden, så snart som möjligt därefter. En invändning som inte medför någon ändring* skall antecknas. *Efter granskningen får* uppteckningen inte ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål *får* i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen.

¹ Senaste lydelse 1981:1294.

28 kap.

3 §

I *lägenhet*, som är tillgänglig för allmänheten eller *plägar utgöra tillhåll för lösdrivare eller förbrytare eller där sådant gods, som eftersökes, plägar uppköpas eller mottagas som pant, må* för ändamål, som sägs i 1 eller 2 §, husrannsakan ske jämväl i annat fall än där avses.

I *en lokal* som är tillgänglig för allmänheten får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske också i annat fall än som avses där.

I en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske, om det förekommer anledning att brott har förövats för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och det finns särskild anledning att anta att åtgärden kommer att medföra det avsedda resultatet. Detta gäller dock inte lokal som huvudsakligen utgör bostad.

Bestämmelsen i andra stycket gäller också utrymmen och fordon som finns i omedelbar anslutning till lokalen och brukas av dem som använder lokalen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Prop. 1997/98:181
Bilaga 6

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För eftersökande av egendom, som kan antagas vara enligt denna lag förverkad, må polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen utan förordnande företaga husrannsakan i lägenhet, som avses i 28 kap. 3 § rättegångsbalken, samt i magasin, upplagsbodas och uthus. I övrigt äge tulltjänsteman och tjänsteman vid kustbevakningen i fråga om brott, som avses i denna lag, samma rätt att utan förordnande företaga husrannsakan som enligt nämnda balk tillkommer polisman.

Föreslagen lydelse

18 §¹

För att söka efter egendom som kan antas vara förverkad enligt denna lag, får polisman, tulltjänsteman och tjänsteman vid Kustbevakningen utan förordnande företa husrannsakan i sådan lokal, som avses i 28 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken, samt i magasin, upplagsbodas och uthus. I övrigt har tulltjänsteman och tjänsteman vid Kustbevakningen i fråga om brott, som avses i denna lag, samma rätt att utan förordnande företa husrannsakan som enligt nämnda balk tillkommer polisman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1988:431.

3 Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)

Prop. 1997/98:181
Bilaga 6

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 13 och 17 §§ inkassolagen (1974:182) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller indrivning av egen eller annans fordran genom krav eller annan inkassoåtgärd (inkassoverksamhet). Med inkassoåtgärd förstås åtgärd som innebär annan påtryckning på gäldenären än angivande av tid för betalning eller uppgift om att fordringen, om den inte betalas, kommer att överlämnas till någon annan för inkasso.

Beträffande enskilda personers eller dödsboms indrivning av egna fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning.

Beträffande enskilda personers *indrivning av egna eller närståendes fordringar* och dödsboms indrivning av egna fordringar tillämpas lagen endast om fordringen har uppkommit i näringsverksamhet eller har övertagits för indrivning. *Som närstående till en indrivare anses den som är gift med indrivaren eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till indrivaren eller är besvägrad med honom eller henne i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon samt den som på annat sätt står indrivaren personligen särskilt nära.*

Lagen gäller ej exekutiva myndigheters verksamhet.

2 §²

Inkassoverksamhet, som avser indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av Datainspektionen.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

¹ Senaste lydelse 1981:738

² Senaste lydelse 1988:1396

Tillstånd behövs *ej* för inkasso-
verksamhet som är av tillfällig
natur och avser endast enstaka
fordringar eller som bedrivs av
Sveriges Investeringsbank AB,
företag under bankinspektionens
tillsyn eller advokat.

Tillstånd behövs *inte* för
inkassoverksamhet som bedrivs av
företag under Finansinspektionens
tillsyn eller av advokater.

13 §³

Datainspektionen utövar tillsyn
över efterlevnaden av denna lag.
Inspektionens tillsyn omfattar
dock *ej* verksamhet som bedrivs av
Sveriges Investeringsbank AB,
företag under bankinspektionens
tillsyn eller advokat.

Datainspektionen utövar tillsyn
över efterlevnaden av denna lag.
Inspektionens tillsyn omfattar
dock *inte* verksamhet som bedrivs
av företag under Finansinspek-
tionens tillsyn eller av advokater.

Tillsynen skall utövas så, att den inte vållar större kostnader eller
olägenheter än som är nödvändigt.

17 §⁴

Till böter eller fängelse i högst
ett år döms den som uppsåtligen
eller av oaktsamhet

1. *bedriver inkassoverksamhet*
utan föreskrivet tillstånd,

2. bryter mot föreskrift enligt 3 §
andra stycket eller 15 § första
stycket att anmäla ändring av visst
förhållande,

3. bryter mot 10 a § första
stycket eller andra stycket första
meningen eller mot föreskrift som
har meddelats enligt 10 a § andra
stycket andra meningen, eller

4. lämnar osann uppgift i sådana
fall som avses i 14 § andra stycket.

Till böter eller fängelse i högst
ett år döms den som uppsåtligen
eller av oaktsamhet

1. utan föreskrivet tillstånd
vidtar en åtgärd som utgör
inkassoverksamhet enligt denna
lag,

2. bryter mot föreskrift enligt 3 §
andra stycket eller 15 § första
stycket att anmäla ändring av visst
förhållande,

3. bryter mot 10 a § första
stycket eller andra stycket första
meningen eller mot föreskrift som
har meddelats enligt 10 a § andra
stycket andra meningen, eller

4. lämnar osann uppgift i sådana
fall som avses i 14 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

³ Senaste lydelse 1988:1396

⁴ Senaste lydelse 1985:356

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1998-05-18

Närvarande: regeringsrådet Stig von Bahr, regeringsrådet Arne Bækkevold, justitierådet Edvard Nilsson.

Enligt en lagrådsremiss den 14 maj 1998 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling,
3. lag om ändring i inkassolagen (1974:182).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ragnar Palmkvist och kanslirådet Ulrika Ihrfelt.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 juni 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Andersson, Uusmann, Ulvskog, Lindh, Johansson, Klingvall, Åhnberg, Östros, Engqvist

Föredragande: statsrådet Freivalds

Regeringen beslutar proposition 1997/98:181 Ökade möjligheter att ingripa mot vissa mc-klubbar, m.m.